

ด้นสมมุติด้วยธรรม

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

ณ วัดป่าสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราตั้งใจนะ ชีวิตของเรามีคุณค่ามาก ชีวิตของเรานี้มีคุณค่า เราเกิดมาพบพระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาสอนให้คนทำคุณงามความดี สอนให้คนพยายามเข้าถึงศีลธรรม แล้วสอนถึงที่สุด สอนถึงหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก ความทุกข์ความยากเกิดขึ้นมาในชีวิตเรา เราเกิดมาทุกคน ความทุกข์ในหัวใจไม่ต้องบอกใคร มันฝังอยู่ในหัวใจแล้วมันเข้าใจตามความเป็นจริงในหัวใจ สิ่งนี้เกิดจากสมมุติทั้งหมด

โลกนี้เป็นโลกสมมุติ การเกิดนี้เป็นสมมุติ วัฏฏะนี้เป็นสมมุติ สมมุตินะ สมมุติสัจจะมันเป็นความจริงตามสมมุติ มันมีจริงตามความสมมุติ ความทุกข์ก็เป็นสมมุติอันหนึ่ง แต่ทำไมเราละความทุกข์ไม่ได้ เพราะเราเอาสมมุติแก้สมมุติ

สมมุติคือความจริงส่วนหนึ่ง ไม่ใช่ไม่มี มันเป็นจริงความเป็นจริงเลย “จริงตามสมมุติ” แต่เป็นสิ่งที่ชั่วคราว ถ้าไม่มีธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้จะไม่มีการรู้จัก ก็ยอมรับสภาวะตามแต่ความเป็นจริงเท่านั้น แล้วโลกนี้หมุนเวียนไปตามวัฏฏะ วัฏฏะจะหมุนเวียนไปตามกระแสวัฏฏะ โลกเจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม มนุษย์เกิดขึ้นมาในกระแสของโลก ก็เจริญแล้วเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม

อายุยืนยาว...ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าแต่ละองค์แต่ก่อนนั้น ๘๐,๐๐๐ ปี ๖๐,๐๐๐ ปี ๔๐,๐๐๐ ปีลงมาเรื่อยๆ นั่นนะ ชีวิตของคนยืนยาวขนาดนั้น ตามแต่สภาวะของโลกที่หมุนเปลี่ยนไป นี่สมมุติสัจจะ สัจจะตามความสมมุติมีจริงตามสมมุติ

ในปัจจุบันนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา มีอายุ ๘๐ ปี ๘๐ ปีแต่สภาพธรรมเหมือนกัน เหมือนกันคือแก่ทุกข์ออกไปจากใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรม ก่อนจะตรัสรู้ธรรมก็แสวงหาเหมือนเรา ทุกข์ยากเหมือนเรา ก็เป็นสมมุติสัจจะเหมือนกัน “สมมุติสัจจะ” แสวงหาต่างๆ การศึกษาเล่าเรียนกับเจ้าลัทธิต่างๆ เพราะต้องการแสวงหาเรื่องของมนุษย์ เรื่องของคน ต้องหาที่พึ่ง หาที่พยายามจะพ้นทุกข์ออกไปให้ได้ ที่ไหนเป็นที่พึ่งได้ ที่ไหนเป็นที่ตายใจได้ก็จะไปหาที่พึ่งแบบนั้น

นี่ก็เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกบวชแล้วก็แสวงหาครูหาอาจารย์เพื่อจะพ้นจากทุกข์ เพราะทุกข์ตั้งแต่เป็นกษัตริย์ ทุกข์ตั้งแต่นางพิมพาคลอดเนรราหลุดออกมา นั่นนะมันทุกข์มาก มันสะเทือนหัวใจมาก ความทุกข์บอกความทุกข์เข้าไปจนไม่มีทางออก ต้องพยายามแสวงหา เพราะได้สร้างบุญญาธิการมา สร้างบารมีมาถึงแสวงหาออกเพื่อจะพ้นออกจากทุกข์ เพื่อจะพ้น ออกไปแล้วก็ต้องไปแสวงหาครูบาอาจารย์ต่างๆ ที่ว่าเป็นเจ้าลัทธิต่างๆ

สมมุติสัจจะ ความจริงตามสมมุติ การทำประพฤติปฏิบัติตามสมมุติก็จะเป็นสมมุติ สมมุติแก่สมมุติมันก็คว้าน้ำเหลวอยู่อย่างนั้น เพราะสมมุติ...ทางปฏิบัติก็ตามสมมุติ โลกนี้เป็นสมมุติ เราเกิดมาจากสมมุติ ในเมื่อธาตุขันธ์นี่ก็เป็นสมมุติ ชีวิตนี่ก็เป็นสมมุติอันหนึ่ง แต่มันมีสิ่งที่มีหัตถ์จรรย คือหัวใจ คือธาตุรู้ในหัวใจนั้นมันเป็นสิ่งที่ว่าคงที่ คงที่ตามความเป็นอยู่ของเขา เขาเป็นอยู่อย่างนั้น ใครจะเสกสรรปั้นขอ-ไม่เสกสรรปั้นขอ สภาวะจิตต้องเป็นแบบนั้น สิ่งนี้คงที่แล้วหมุนเวียนไปตามวัฏฏะ หมุนเวียนไปตามสมมุติสัจจะ อันนี้สมมุติชั่วคราว สมมุติมันปิดบังสิ่งนี้ไว้ไง สมมุติมันปิดบังหัวใจเราไว้ หัวใจเราต้องเวียนตามสมมุติ เวียนตามกระแสของกรรม กรรมนี้ถึงทำให้สัตว์โลกเกิดตาย เกิดตายตามวัฏฏะ วัฏฏะไปตามกระแสของกรรมนั้น เราก็อยู่ในสมมุติสัจจะ

นี่สมมุติสัจจะบังหัวใจไว้ กดหัวใจไว้เพราะมีกิเลสในหัวใจ กิเลสในหัวใจเกิดดับตามกระแสของกรรมที่พลัดพรากไป บุญกุศลธรรมพาเกิดก็เกิดมีความสุขความสมหวังตามกระแสของกรรมนั้น บาปอกุศลพาเกิด เกิดในนรกเวณี เกิดในสถานะสูงๆ ต่ำๆ เกิดในสถานะสัตว์เดรัจฉาน เป็นความเกิดของเขาอย่างนั้นก็เป็นการเกิดในกระแสของทุกข์ แล้วมันจะไม่เป็นไปในชีวิตของเราหรือ

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาตรัสรู้แล้วย้อนอดีตชาติไป เคยเกิดเป็นนก เคยเกิดเป็นกวาง เคยเกิดเป็นสัตว์ต่างๆ เคยเกิดเป็นลิง เคยเกิดทั้งนั้น ในเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระศาสดาของเราเป็นผู้ที่มีบุญญาธิการขนาดนั้นยังเกิดได้ขนาดนั้น แล้วในชีวิตของเราจะไม่เป็นเช่นนั้น นี่กระแสนของสมมุติ เห็นไหม สมมุติมันจริงขนาดนี้ “จริง” ทำให้เราต้องหมุนเวียนไปตามกระแสนของเขา กระแสนของเขาเพราะอำนาจของกรรมทำให้เป็นไปตามกระแสนของกรรมนั้น เราก็เวียนตายเวียนเกิดตามกระแสนของกรรมนั้น เป็นไปตลอดไป

แล้วเราเวียนมาจนปัจจุบันนี้ นี่อำนาจวาสนา อำนาจวาสนามาเจอธรรม ถ้าไม่เจอธรรมธรรมนี้ไม่สามารถแยกแยะสิ่งนี้ได้ สิ่งใดเป็นสมมุติสัจจะ ส่วนใดเป็นอริยสัจจะ “อริยสัจจะ สัจจะตามความเป็นจริง” เราศึกษาธรรมขึ้นมา เราศึกษาธรรมเราต้องมีความศรัทธาความเชื่อ เราจะประพฤติปฏิบัติ

ในวงการปฏิบัตินี้ทุกวัดต้องมีปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ทุกคนต้องประพฤติต้องศึกษาเล่าเรียนก่อนเพื่อจะให้เรามีหลักยืนของเรา การศึกษาเล่าเรียนศึกษามาเพื่อแผนที่ดำเนิน เพราะเรามีกิเลส เราอยู่ในสมมุติของเรา ความสมมุติอันนั้นมันก็ยึดในการศึกษาเล่าเรียน นั่นก็เป็นสมมุติซ้อนสมมุติ ถ้าสมมุติซ้อนสมมุตินี้มันก็เป็นความอยาก เวลาศึกษาขึ้นมา ศึกษาธรรมสภาวะธรรม อยากรู้ธรรมตามความเป็นจริงตามที่เราศึกษามานั้น คาดหมายคาดการณ์ไปถึงสมมุติสัจจะ สมมุติแก่สมมุติมันก็คว้าน้ำเหลว คว้าน้ำเหลวไปตลอด มันจะคว้าน้ำเหลวไปตลอดถ้าเราจะใช้สมมุติ

เราถึงต้องพยายามทำสัมมาสมาธิ ผู้ที่จะประพฤติปฏิบัติต้องทำสัมมาสมาธิ

ต้องวางไว้ก่อน ศึกษาเป็นแผนที่ดำเนิน ศึกษาเพื่อความรู้อย่างเข้าใจนั้นถูกต้อง ศึกษาตามอันนั้นเป็นศึกษา

“จริงตามธรรม” จริงตามธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมตามความเป็นจริง แก่กิเลสได้ตามความเป็นจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสรู้ธรรมไปก่อนแล้ว อันนั้นเป็นความจริงแน่นอน ศึกษาแผนที่นี้ ผิดแผนที่นี้เป็นความเพียงตรงเด็ดขาด ตามความเป็นจริงอย่างนั้น

แต่กิเลสในหัวใจของเราต่างหากมันบิดเบือน มันเปลี่ยนบิดเบนประเด็นให้ประเด็นต่างๆ นั้นไม่สมความเป็นจริงของเรา สมมุติในหัวใจของเรามันพยายามทำให้เรารู้ว่าน้ำเหลว คือน้ำเหลว มันจะไม่ได้สมความตั้งใจของเรา เราจะประพฤติปฏิบัติใช้จินตนาการขนาดไหนมันจะเป็นจินตนาการไป ผู้ที่มีศีลธรรม ผู้ที่ศึกษาธรรมแล้วปฏิบัติธรรมเพื่อมีศีลธรรมในหัวใจ มันก็มีความสุขในหัวใจ ความสุขในหัวใจจะตื่นเต็นจะแปลกประหลาดมหัศจรรย์มาก

คนเราไม่เคยประพฤติปฏิบัติ คนเราไม่เคยศึกษาธรรมก็ใช้ชีวิตไปตามกระแสโลกเขา ถ้าคนชีวิตเป็นคนดีก็ติดตามแต่อำนาจวาสนา ถ้าคนคิดชั่วก็ชั่วตามแต่ความชั่วของเขา ชั่วหรือดีอยู่ที่หัวใจ ที่ว่าการสะสมบาปมีมาในหัวใจดวงนั้นมีความแตกต่างกัน นั่นนะมันอยู่ในหัวใจ ใจของคนถึงไม่เหมือนกัน แล้วเวลาคิดของเราไป คิดของตามกระแสของกิเลสไป มันก็คิดตามกระแสของเขาไปอย่างนั้น

แล้วมาศึกษา พอศึกษาเรื่องของธรรม “สิ่งนี้มีจริงหรือ”

ในเมื่อศานามันเสื่อมถอยไป สังฆธรรมนี้ไม่เคยเสื่อม สังฆธรรมนี้เป็นความจริง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัสรู้ธรรมสิ่งที่มีอยู่ “สังฆธรรมมีอยู่โดยดั้งเดิม” องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ต่างๆ แต่ละพระองค์ก็ตรัสรู้ธรรมอันนี้เหมือนกัน “สังฆธรรมมีอยู่โดยดั้งเดิม”

แต่สภาพธรรมที่ว่า “ถึงพุทธกาลแล้วมันเสื่อม เสื่อมไปตรงไหน”

ความเสื่อม เสื่อมจากหัวใจของสัตว์โลก ถ้าไม่มีหลวงปู่่มัณเฑียรปุณณมรรคฐานขึ้นมาใหม่ ใครจะเชื่อธรรม ในเมื่อสิ่งนี้นั้นเป็นเหมือนสิ่งที่สุดวิสัย...มันเป็นสุดวิสัยของกิเลสต่างหาก

กิเลสมันไม่เชื่อ มันก็ทำของมันไม่ได้ สิ่งนี้จะทำได้อย่างไร จะฝืนตน จะคัดแปลงตนได้ขนาดไหน ในเมื่อสมัยพุทธกาล องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าออกไปทรมานตน ทรมานร่างกาย ทำทุกกริยาต่างๆ ทำมากกว่านี้ ในเมื่อการประพฤติปฏิบัตินี้ สิ่งที่ทำมาไม่มีใครเกินองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ค้นคว้าที่พยายามแสวงหา ทุกข์ขนาดไหนก็พยายามแสวงหา ค้นคว้า ค้นคว้าออกมา แต่มันก็ไม่สมความปรารถนา แล้วกลับมาทำวัชฌิมมาปฏิบัติทางจนถึงแก่ขาระกิเลสในหัวใจผ่านพ้นจากใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป แล้วก็วางธรรมไว้

สมัยนั้นเจริญรุ่งเรือง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ที่นี่มีความเจริญรุ่งเรืองมาก ศาสนาเจริญรุ่งเรือง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้บอกกล่าวเป็นผู้สั่งสอนเอง คนก็เชื่อธรรม ปฏิบัติธรรมตามความเป็นจริงในหัวใจของสัตว์โลกที่ทำได้ก็ทำได้ ทำไมไม่ได้ก็ดกค้ำอยู่ในโลกนี้ตลอดไป แล้วก็สืบต่อมา สืบต่อมา ๒,๕๐๐ ปี

ศาสนาเสื่อม เสื่อมตรงไหน?...เสื่อมจากหัวใจของคน คนไม่เชื่อ คนไม่คิดว่ามันจะเป็นไปได้ไง สิ่งนี้มันเป็นสุดวิสัย สุดวิสัยของสัตว์โลก สุดวิสัยของเราผู้ประพาศปฏิบัติ “มรรคผลนิพพานเราจะทำได้จริงหรือ มันเป็นเรื่องขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ประพาศปฏิบัติ เราเป็นผู้ก้าวเดินตามจะเอาขนาดนั้นเชียวหรือ”

นั่นนะ ในเมื่อเรามีหัวใจ ในเมื่อเรามีทุกข์ ในเมื่อเรามีโอกาสมันต้องทำได้จริง พอทำได้จริงพอมาศึกษาเล่าเรียนขึ้นมา ศึกษาปริยัติขึ้นมา แล้วก็ยึดปริยัติ ยึดตามความเป็นจริง เวลาเราคิดเราประพาศปฏิบัติ เราอ่านขึ้นไป มันเป็นไปได้ มันปล่อยวางได้ ในเมื่อเราไม่เข้าใจสิ่งนั้น เหมือนกับสิ่งนั้นไม่มี

เวลาธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมไว้ เห็นไหม ธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ เรื่องอินทรีย์แก่กล้า เรื่องความเพียร เรื่องโพชฌงค์ สำหรับการประพาศปฏิบัติขึ้นมา วางธรรมไว้เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นไป แล้วเรามาศึกษาเรื่องของธรรม สิ่งนี้มันก็ซึ่งในหัวใจ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดไว้แล้ว สอนเราไว้แล้ว แล้วเราเข้าใจ มันก็ปล่อยวางได้ “ปล่อยวางอารมณ์ได้” ปล่อยวางได้ มันเป็นสมมุติของเรา นี่ก็เกิดตามสมมุติแก่ง่ายนี้ มันเริ่มจากความเข้าใจ

จากไม่เข้าใจสภาวะธรรมเลย ไม่เข้าใจสิ่งใดๆ เลย คิดว่ามันมีแต่ปัจจุบัน มีแต่ความคิดของเรา ถ้าเราคิดตามกิเลส คิดตามความต้องการของเรา สิ่งนั้นเป็นความถูกต้อง เราทำคุณงามความดีของเรา เราสร้างสมของเรา สิ่งนั้นเป็นความถูกต้อง

“ถูกต้องในสมมุติสัจจะ เพราะใจนี้เป็นสมมุติ”

เราเกิดมาในสมมุติ มันเป็นสมมุติ ขันธ์ ๕ เห็นไหม ธาตุ ๔ ขันธ์ ๕ นี่เป็นสมมุติโดยธรรมชาติ ธรรมชาติเพราะเราทรงขันธ์ ทรงธาตุทรงขันธ์ ขันธ์ ๕ นี่เป็นเรื่องของมนุษย์ แล้วองค์

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาชี้ มาแยกแยะตรงนี้ แยกว่า “สิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้ได้ สิ่งนี้แก้ไขได้”

สิ่งที่แก้ไขได้เราเข้าใจ เราแยกออกมาเป็นอารมณ์ของเรา เราจับอารมณ์ของเราได้ สิ่งสรรพสิ่งต่างๆ เราพิจารณาออกไป สภาวะโลกนี้เป็นสมมุติทั้งหมด มันสภาวะในโลกนี้เป็นสมมุติมันก็เข้าใจตามความเข้าใจของโลกไป มีความเข้าใจ มีความเข้าใจตามสิ่งต่างๆ แล้วก็ปล่อยวาง สิ่งทีปล่อยวางมันเป็นความเข้าใจ “เข้าใจตามสมมุติ”

ในเมื่อเอาสมมุติของเราเข้าไปจับต้องสมมุติเข้าไป มันก็เป็น “ธรรมสมมุติ”

ธรรมสมมุติมันก็ได้ผลในวงของสมมุติ คือมันไม่เป็นตามความเป็นจริง

ถ้าตามความเป็นจริง สภาวะธรรมมันจะดับได้ ดับสมมุติได้ด้วยสภาวะธรรมตามความเป็นจริง สภาวะธรรมตามความเป็นจริงต้องเกิดขึ้นจากการค้นคว้าขวนขวายของเราขึ้นมา มรรคเกิดขึ้นจากหัวใจของเรา ในเมื่อกระแสของความคิด มันคิดขึ้นมามันก็เกิดความทุกข์ขึ้นมาในหัวใจ ในหัวใจคิดขึ้นมาแล้วมันก็เจ็บแสบขยอกใจในหัวใจของเรา ในหัวใจของเรา “ทุกข์อยู่ที่ใจ”

เวลาคนตายไปแล้วซากศพเอาไปเผาไฟ เขาไม่รับรู้ร้อนหนาวนะ ไฟก็เข้าไป เผาจนร่างกายนี้มอดไหม้ไปหมดเลย ศพนั้นไม่ร้องหรือ ร่ายกายมันไม่รับรู้สิ่งต่างๆ เพราะหัวใจออกจากร่างกายนั้นไปแล้ว คนตายไปแล้วใจนี้หลุดออกไปจากร่างกาย ร่างกายไม่รับรู้ แต่เรามันมีหัวใจ หัวใจยังอยู่สถิตอยู่ในร่างกายนี้ นั่นนะ สภาวะทุกข์เกิดจากใจ สภาวะทุกข์อันนี้เกิดขึ้นมาแล้วรับรู้สิ่งต่างๆ มีความทุกข์ในหัวใจ เราร้อนในหัวใจ แล้วก็พยายามแสวงหาให้สมประโยชน์ของมันไป

จะปลดปล่อยตามความเห็นของตัว นั่นนะ สมมุติในความหัวใจ สมมุติขึ้นมาในหัวใจแล้ว ก็ยึดมั่นถือมั่นในธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แปลสภาวะธรรมตามความเป็นจริงขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้เป็นสมมุติในหัวใจของเรา

ในเมื่อสมมุติในหัวใจของเรามันรู้สภาวะนั้นมันก็ปล่อย ปล่อยตามความเห็นที่รับรู้สิ่งต่างๆ รับรู้ว่า “โลกนี้เป็นสมมุติ คนเราเกิดมาต้องตาย เราสภาวะเราก็ต้องตาย เราต้องตายมันก็สลดสังเวช สลดสังเวช สภาวะธรรมเกิด...”นี่เป็นวงของสมมุติ ในเมื่อวงของสมมุติย้อนกลับเข้ามาแล้วมันก็เป็นสมมุติในหัวใจอยู่แล้ว สิ่งสภาวะนี้เป็นสมมุติอยู่แล้ว แล้วก็เลสมันก็อาศัยสิ่งนี้เกิดขึ้น

ธาตุ ๔ ชั้น ๕ นี้เป็นสมมุติ แล้วเกิดดับในหัวใจของสัตว์โลกโดยธรรมชาติของมัน โดยธรรมชาติของมันมันจะทำงานของมันอย่างนั้นโดยที่มันไม่รู้เรื่องของมันหรือ แต่เพราะกิเลส เพราะจิตนี้เข้าไปรับรู้ จิตนี้ สถานะนี้เคลื่อนออกไปตามชั้น ๕ ออกไป แล้วหมุนออกไปในโลก ยึด ยึดจากภายนอก รู้เท่าทันสมมุติมันก็ปล่อยวางจากสิ่งนั้นเข้ามาเป็นชั้นของมันโดยธรรมชาติของมัน

สิ่งที่ปล่อยวางเป็นชั้นมันก็ปล่อยเข้ามาเป็นสักแต่ว่า ใจเป็นอารมณ์ต่างๆ อารมณ์หัวใจคงที่ คงที่ทรงตัวของมัน ทรงในธาตุชั้น ทรงในสัญญา ความจำได้สัญญาความหมาย สิ่งที่ยึดหมาย ยึดหมายไปความคิดของเรา นั่นละ สิ่งที่ยึดหมายเป็นอาการของชั้น สิ่งที่เป็นอาการของชั้นนี้ ตัวมันเองก็เป็นสมมุติ สิ่งนี้เป็นสมมุติในตัวมันเองแล้ว แล้วก็ไปยึดสิ่งที่สมมุติจากโลกภายนอก

คุณค่าของสังคม คุณค่าของคุณงามความดี คุณงามความดีนี้แล้วแต่ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ประเพณีวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ยกย่องคนสถานะไหน สถานะไหนอยู่ถึงความ...ถ้าคนทุกข์ยากก็สถานะของคนที่ยึดมี คนที่ว่ามีศีลธรรมในหัวใจก็ยกย่องคนที่มีศีลธรรม คนเป็นคน คุณงามความดีในใจนั้นเป็นคนดี นั่นละ สถานะยกย่อง เราก็ไปยึดสิ่งนั้น

สมมุติจากหัวใจของเราไปรับรู้ผูกมัดกับสมมุติโลกภายนอก แล้วสมมุติภายในมันปล่อย สมมุติภายนอกเข้ามา นั่นละ สิ่งที่ว่ามันปล่อยสมมุติจากภายนอกเข้ามามันก็ปล่อยในตัวเอง นั่นเป็นกัลยาณปุถุชน สิ่งที่เป็นสภาวะธรรม รู้ตามสมมุติ มันปล่อยวางสมมุติเข้ามา ปล่อยวางเข้ามา นั่นละ ปล่อยวางสมมุติภายนอกก็มาเป็นสมมุติภายในชั้น สิ่งที่เป็นภายในชั้นก็ยึดมันถือชั้น แล้วก็วิ่งวางปล่อยวางอย่างนั้น นั่นละ สภาวะธรรมมันไม่เกิดตามความเป็นจริง

ถ้ามันจะดับสมมุติตามความเป็นจริง มันต้องดับด้วยธรรม

สิ่งที่จะเกิดจะเป็นธรรมขึ้นมา สิ่งที่เป็นธรรม เป็นธรรมในหัวใจของเรา ในหัวใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นสภาวะธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมแล้วมีความสุขในหัวใจ หัวใจนั้นรู้ธรรมขึ้นมา มันเข้าใจปล่อยวางกิเลสโดยตามความเป็นจริง แล้วจะมีความสุขในหัวใจดวงนั้นด้วย เข้าใจตามกิเลสแล้วจะไม่เป็นข้าของกิเลสให้กิเลสหลุดลากไปตามกระแสของกรรมด้วย

กระแสของกรรมนี้ต้องเป็นไปตามสภาวะตามความเป็นจริง เราเกิดมา เราจะทำบุญหรือทำบาปก็แล้วแต่ มันจะเป็นสภาวะธรรมสะสมลงไปที่ใจ สิ่งนี้จะเป็นพลังงานในหัวใจแล้วขับเคลื่อนธาตุรู้นี้เป็นไปตามสภาวะอันนั้น สภาวะของธาตุรู้ต้องเคลื่อนไปตลอดไป เคลื่อนไป

ชีวิตนี้คือไออุ่น คือกาลเวลาที่สะสมอยู่ หมดจากอายุขัย หมดจากกาลเวลาของสถานะหนึ่ง มันก็ต้องไปเสวยภพใหม่ เป็นสถานะหนึ่งอีกต่อไป สิ่งทีสถานะต่อไปนั้นก็ก็เป็นสถานะที่ว่าอยู่ในกาลเวลา อยู่ในไออุ่นอันนั้นตลอดไป นั่นนะ สถานะต่างๆ อันนั้นมันเป็นสถานะของหัวใจ แต่สถานะที่เกิดขึ้นเป็นมนุษย์ สถานะที่ว่าเรื่องของสมมุติเป็นภายนอกนี้มันก็เป็นสมมุติอีกอันหนึ่ง

สภาวะธรรมเกิดขึ้นอย่างนี้ เข้าใจตามอย่างนี้ ใช้ปัญญาหมุนเวียนเข้ามา หมุนเข้ามาดูความเป็นจริง นี่มันเกิดมันต้องใช้สมมุติเหมือนกัน สิ่งที่เป็นสมมุติแล้วอย่าให้กิเลสมันเข้าไปพยายามทำให้มันเป็นความผูกมัดเข้าไป มันเป็นสภาวะธรรมโดยสมมุติ ไม่เป็นสภาวะตามความเป็นจริง

ถ้าเป็นสภาวะตามความเป็นจริง เราปล่อยวางเข้ามาเราจะรู้ตัวของเราขึ้นมา เราจะรู้ละ รู้ว่าเราปล่อยสิ่งต่างๆ เข้ามาแล้วมันไปทรงตัวอยู่ แล้วเราก็เก้อๆ เจินๆ เราทำสิ่งใดไม่ถูกเลย เพราะเราไม่เคยประพฤติปฏิบัติ เราจะตื่นเต้นกับผลของการมันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา จากสมมุติภายในปล่อยวางสมมุติภายนอก มันจะรับรู้สิ่งนั้นแล้วจะสร้าง นี่กิเลสมันจะสวมรอย สวมรอยว่า

“ในเมื่อเราปล่อยวางเข้ามาตามความเป็นจริง เราได้พิจารณาได้ใคร่ครวญในความเป็นสมมุติของโลก โลกนี้เป็นสมมุติอันหนึ่ง เราก็เป็นสมมุติอันหนึ่งเกิดมาในกระแสของโลก เราเข้าใจสภาวะตามความเป็นจริง แล้วเราปล่อยวางตามความเป็นจริง อันนี้มันก็ควรจะเป็นผลงานของเรา ควรจะเป็นสภาวะธรรมที่เป็นความเป็นจริง”

นี่กิเลสมันหลอกอย่างนี้ หลอกเพราะว่าเอาสมมุติแก้สมมุติไง มันถึงเหลวไป

แต่ถ้าสภาวะธรรมจะแก้สมมุตินี้ ต้องทำความสงบของใจเข้ามา ทำความสงบของใจเข้าไป ธรรมะลึกซึ้ง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา แล้วแทบจะไม่อยากจะสอนใครเลย เพราะมันเหมือนกับสิ่งที่เป็นไปได้

ความลึกซึ้งของใจ ใจมันจะปล่อยวาง มันจะเว้งว่างขนาดไหนขึ้นมามันก็เป็นความลึกซึ้งของผู้ที่พบเห็น ผู้ที่พบผู้ที่เห็นนี้มันจะเป็นความลึกกลับซับซ้อนในหัวใจมาก ไม่เคยเจอสภาวะแบบ

นี้ ไม่เคยเจอสภาวะของใจที่เป็นอิสระเสรีจากสมมุติภายนอกเข้ามา เป็นอิสระเสรีเข้ามาชั่วคราว ชั่วยามอย่างนั้น แล้วก็ไม่ใช่ใจสิ่งนี้ รักษาสิ่งนี้ไว้ว่าสิ่งนี้เป็นสภาวะธรรม ก็จะยืนอยู่ตรงนี้ ต้องรักษาสิ่งนี้ไว้สงวนรักษาสิ่งนี้ เป็นพลังงาน รักษาสิ่งที่เป็นพลังงานของใจต่อไป...รักษาไว้เท่าไรก็รักษาสมมุติ รักษาไว้ขนาดไหนก็แล้วแต่ มันไม่เป็นตามความเป็นจริงหรอก

เพราะมันมีความลึกลับสงสัย มันสงสัยในสภาวะธรรมของเรา ในเมื่อมันมีอยู่นี่มันเกิดดับ ทำไมเราไม่มีสติสัมปชัญญะรู้ทัน บางอย่างเวลาอารมณ์เกิดขึ้นมาใหม่ มันจะหลุดกระชากเราไปได้อย่างไร ในเมื่อเราไปมีสภาวะธรรมแล้ว เราต้องรู้สภาวะธรรมของเรา ทำไมเวลาอารมณ์มันเกิดขึ้นมาเรายังยังอารมณ์เราไม่ได้ แล้วมันก็เป็นไปตามอันนั้น

ถ้าเรายังยังอารมณ์ของเราได้ ถ้ายังได้บางครั้งเรายังได้ อันนั้นเป็นเพราะเรามีสติสัมปชัญญะ นั่นนะ ถ้ามันเป็นสภาวะธรรมมันต้องเป็นความเพียรชอบ ความระลึกรู้ชอบ สติสัมปชัญญะจะมีความชอบอยู่ อันนี้ก็เป็นความชอบ ชอบในวงของสมมุติ ไม่ใช่วงของธรรม

ถ้าเป็นวงของธรรม มันต้องเริ่มมีความสงบของใจเข้ามา แล้วดูสิ่งต่างๆ ดูสิ่งต่างๆ ที่จะเป็นงาน เป้าหมายของการค้นคว้า เป้าหมายของการประพฤติปฏิบัติมันต้องเป็นสติปัญญา ๔ เราพิจารณาสมมุติจากภายนอกคือภายนอก เราเห็นภายนอก เราพิจารณาภายนอกเข้ามา เราปล่อยวางอารมณ์ต่างๆ เข้ามา มันเป็นกายจากภายนอก นี่มันเป็นสมมุติ

แล้วมันเป็นสิ่งที่เป็นสภาวะธรรมจากภายในละ?...เป็นสภาวะธรรมจากภายในมันต้องปล่อยวางเข้ามา แล้วใจมันจะปล่อยวางเข้ามา มันเป็นอิสระของมันขึ้นมา อิสระของมัน มันตั้งมันสิ่งต่างๆ ปล่อยบ่อยครั้งเข้าๆ จนใจนี้ตั้งมัน ใจนี้ตั้งมันแล้วยกขึ้นวิปัสสนา สิ่งที่ยกขึ้นวิปัสสนานี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้เพราะเหตุนี้ เพราะมีปัญญา ปัญญาการใคร่ครวญชำระกิเลส จะเกิดจากตรงนี้ เกิดจากการในเมื่อจิตมันเป็นสมาธิ มันมีความตั้งมั่น มันมีความเวิ้งว้าง มันมีความสุขมาก มีความปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา นี่คือนั่นที่จะมีความสะอาดสดชื่นในหัวใจ ความสะอาดความสดชื่นเพราะหัวใจมันปล่อยวางจากภาระรกรุงรัง

จิตใจของคนนี่มันเป็นธรรมชาติที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ มันรับรู้สิ่งต่างๆ มันเป็นธาตุรู้ และมันพยายามจะรับรู้ แล้วไม่มีสิ่งต่างๆ ต่อเป็นอายตนะเข้าไป มันก็คิดใคร่ครวญในตัวเอง เพราะมันมีพลังงาน มันสะสมมาเป็นจริตนิสัย ความคิดความพอใจ ถ้าพอใจสิ่งใด มันจะเกิด

อารมณ์สิ่งนั้นเป็นเครื่องให้มันได้คิดได้ใคร่ครวญในหัวใจ ในลึกๆ ในหัวใจมันจะมีความอ่อนกินอยู่ตลอดเวลา สิ่งนี้มันทำให้เกิดความไม่สดชื่นไม่แจ่มใส เพราะมันมีสิ่งที่ฝังจมอยู่ในหัวใจ กิเลสมันฝังจมอยู่ในหัวใจ แล้วอาศัยสมมุติของเราเคลื่อนไหวไปตลอดเวลา

เราพยายามทำพิจารณาเข้ามา ปล่อยางเข้ามาๆ มันก็ต้องมาเข้าถึงตรงนี้ แล้วก็แล้วต้องรักษาสິงนี้ไว้ รักษาสิ่งนี้ไว้ด้วยสติสัมปชัญญะ ถ้าเรารักษาได้ เราเข้าใจว่าเป็นธรรม เป็นธรรมมันมีความลึกลับสงสัย “น่าจะเป็นธรรมเพราะมันเว้งว้าง เพราะมันปล่อยางสิ่งต่างๆ เข้ามา”

มันเป็นธรรมชาติที่ว่าเราศึกษาธรรม เราศึกษาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า “มันปล่อยากิเลสเข้ามาแล้วมันจะเป็นความว่าง” อันนี้ก็เป็นความว่างอันหนึ่ง มันปล่อยางสิ่งต่างๆ มันเป็นตัวมันเอง มันเป็นความว่างแน่นอน แต่เป็นความว่างในวงของสัมมาสมาธิ ถ้าเป็นวงของสัมมาสมาธินี้มันเป็น ๑ ในมรรค ๘ นี่สภาวะมรรค มรรคจะเกิด เกิดตรงนี้ไง

สิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นนั้นมันเป็นเรื่องของโลกเขา สิ่งที่เราของเรา ความเกิดดับของใจนี้มันเป็นสภาวะสมมุติที่เกิดขึ้นแล้วหมุนออกไปตามโลก “ใช้สมมุติ” โลกนี้ใช้สมมุติสื่อความหมายกัน โลกนี้ใช้สิ่งต่างๆ ใช้เป็นเครื่องหมายบอกกล่าวกันด้วยสมมุติเท่านั้น อันนี้มันก็เป็นสมมุติอันหนึ่งในหัวใจที่มันบอกถึงสิ่งต่างๆ สืบทอดสืบต่อกันจนเป็นสื่อเป็นภาษาที่เราใช้เป็นสื่อสารกัน

แต่มันย้อนกลับเข้ามาๆ มันปล่อยางเข้ามา นี่มันปล่อยางเข้ามาเพื่อเป็นหนึ่งของมัน เป็นหนึ่งของมัน ในเมื่อเราใคร่ครวญตามความจริง มันจะปล่อยางเข้ามาอย่างนี้ แล้วสิ่งนี้สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีวิตชอบ เลี้ยงชีวิตชอบมันถึงจะเป็นโศคาปัตติมรรค ในเมื่อเราจะเจริญมรรคขึ้นมา เราจะค้นคว้าสิ่งที่เกิดขึ้นมาเป็นปัญญาของเราขึ้นมา มันต้องเกิดมรรคขึ้นมาจากภายใน สภาวธรรมเกิดขึ้นอย่างนี้ นี่ก็คือสภาวธรรมตามความเป็นจริงที่เราปฏิบัติในวงของอริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคอริยสัจจจะใคร่ครวญในเรื่องของทุกข์ ใคร่ครวญในเรื่องของการยึดมั่นถือมั่นของใจ สิ่งที่ยึดมั่นถือมั่นคือเรื่องของกายกับจิตนี้เท่านั้น นี่ก็คือสภาวะทุกข์

“ทุกข์ สมุทัย” สมุทัยนี้เป็นเหตุเป็นเหตุ เป็นสิ่งที่ทำให้เราเกาะเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ สมุทัยตัวนี้ ตัวทำให้ตัวเป็นต้นหาความทะยานอยาก นี่ก็คือตัวกิเลสใจ ถ้าใช้สภาวธรรม สภาวะของมรรคในวงของอริยสัจ นี่ก็คือสภาวธรรมที่เกิดขึ้นจากใจ ใจของผู้ที่ปล่อยางสิ่งต่างๆ เข้ามาเป็นเอกกคตา

รณณ์ จิตมันเป็นสัมมาสมาธิเข้ามาจะเกิดสภาวะแบบนี้ จะเกิดว่ามรรคเกิดขึ้นในหัวใจของผู้ที่
ประพฤติปฏิบัติ ถ้ามรรคเกิดขึ้นมานะ นั่นคือปัญญาที่จะฟาดฟันกับกิเลส

สิ่งที่ว่าเป็นปัญญา ปัญญาในสัจญ์นั้น เราเข้าใจว่าเป็นปัญญา มันเข้าใจพิจารณาสมมุติแล้ว
มันปล่อยวางสมมุติ เราเข้าใจว่าเป็นปัญญา แต่มันเป็นสมมุติ เห็นไหม สัจญ์คือขั้น ๕ ขั้น ธาตุ
๔ ขั้น ๕ นี่เป็นสมมุติโดยธรรมชาติอยู่แล้ว เพราะเวลาตายไป เราต้องทิ้งธาตุ ๔ และขั้น ๕ ไป
ได้สภาวะใหม่ ได้สถานะใหม่ ได้สถานะใหม่ตลอดไป ฉะนั้น สิ่งนี้มันถึงว่ามันเป็นสมมุติ แล้ว
สัจญ์มันเป็นอะไร มันก็เป็นขั้น ๕ ขั้นที่เกิดขึ้นมากับเรา

ปัญญาที่เราใคร่ครวญ เราอ่าน เราศึกษาดำรามาจากครูบาอาจารย์ เราศึกษาธรรมมาจาก
พระไตรปิฎกนี้เป็นสมบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้โดยสัจจะตามความเป็นจริง
ธรรมนี้เป็นตามความเป็นจริง จริตจากในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่มันไม่จริงใน
หัวใจของเรา เพราะในหัวใจของเรามันมีกิเลสวางอยู่ สิ่งที่ยังวางอยู่อันนี้มันก็พยายามเทียบเคียง
เข้ามาด้วยสัจญ์ สิ่งที่ยังด้วยสัจญ์ “สมมุติแก้สมมุติ” สมมุติโดยสัจญ์ สมมุติกับสมมุติไม่เป็น
สภาวะธรรม

แต่ถ้าเป็นปัญญาในวงของอริยสัจนี้ นี่คือนิพพาน นี่คือนิพพานของใจดวงนั้นใจ ใจดวงที่
ประพฤติปฏิบัติเกิดอริยมรรคขึ้นมาในหัวใจ “อริยมรรค” อริยสัจนี้ ถ้าไปพูดถึงมรรคขึ้นไปจะเป็น
อริยมรรค สิ่งที่เป็นอริยมรรคนี้คือธรรม นี่คือนิพพาน สภาวะธรรมเกิดจากในหัวใจแล้วมันจะ
เห็นสภาวะตามความจริงเกิดขึ้นในหัวใจ เห็นปัญญาเราเคลื่อนไหวออกไป สิ่งที่เราเคลื่อนไหวนี้
แยกแยะแก้ไขสิ่งต่างๆ ที่มันยึดมั่นถือมั่นในหัวใจ นี่ “ดับสมมุติด้วยธรรม”

ถ้าธรรมเกิดจากหัวใจดวงใด นั่นเป็นผู้ที่เป็นบุคคลที่ ๑ บุคคลที่ ๑ ผู้ที่ก้าวเดินในโศคาปัตติ
มรรค สิ่งที่เราเดินในโศคาปัตติมรรคนี้แยกแยะออกไป แยกแยะใคร่ครวญต่างๆ นี่ฝึกฝนปัญญา
มันก็เป็นสมมุติอันละเอียด สมมุติอันหนึ่งนะ มันก็เป็นสมมุติอันหนึ่ง มันเป็นสมมุติ เพราะ
สภาวะธรรมนี้ก็เป็นสมมุติ เพราะเราสร้างสมขึ้นมา แต่สร้างสมขึ้นมาด้วยการทำ ด้วยธรรมขององค์
สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เราศึกษามาเป็นแผนที่เครื่องดำเนิน แล้วมันจะเกิดขึ้นจริงจากกระแส
ของใจ

ในเมื่อใจเมื่อมีพลังงานของใจมันสงบเข้ามา สิ่งที่ใจนี้สงบแล้วเป็นพลังงาน นี่เป็นความจริง สภาวะธรรมของใจ ใจรับรู้ได้ ใจสัมผัสได้ เวลาใจสัมผัสทุกขนี่มันทุกข์แสนทุกข์แสนยาก เวลาใจสัมผัสกับสภาวะธรรมที่เราสะสมขึ้นมา เราใคร่ครวญขึ้นมา อันนี้มันเห็นความเห็นของเรา นี่คือมรรคใด นี่คือสภาวะธรรม นี่คือปัญญาใด

ปัญญาที่ผู้เห็นว่า ปัญญาของเราก้าวเดินไป ปัญญาของเราก้าวเดินเคลื่อนไหวนอกไป ถ้าปัญญาเคลื่อนไหวนอกไป จะไปทำลายสิ่งที่ว่าเป็นสมมุตินี้ให้มันเห็นเห็นสภาวะตามความเป็นจริง มันเห็นจริงโดยธรรมชาติ เป็นจริงโดยเป็นธรรม ถ้าผู้ใดเห็นธรรม เราเข้าใจธรรม สภาวะธรรมที่เราศึกษาธรรมมาเป็นธรรมขึ้นมา ธรรมต้องเกิดขึ้นกับเราจริง

แต่เราศึกษาธรรมขึ้นมา ใจเราเป็นสมมุติ แล้วสิ่งนั้นก็สมมุติ สิ่งที่เป็นสมมุติยังเป็นสมมุติอยู่ เราพยายามทำให้มันละเอียดเข้าไป ยกให้สูงขึ้น ภาวนาสูงขึ้นไปแยกแยะเข้าไปจากภายใน จากภายในจับต้อง

ในเมื่อเห็นสภาวะกาย สิ่งนั้นเป็นประโยชน์ ในเมื่อคนเห็นกายครั้งแรก คนเห็นกายใหม่ๆ มันจะมีความตื่นเต้น มีความตกใจ สิ่งที่เป็นความตกใจเพราะอะไร เพราะไม่เห็นตามสภาวะตามความเป็นจริง เราไม่เห็นสภาวะตามความเป็นจริง เราคาดเราหมายไปตลอด เราไปคาดหมายว่า ภูติผีปิศาจ จิตนี้สงบแล้วเห็นนิมิต จะเห็นเรื่องต่างๆ แล้วจะเป็นสิ่งที่น่ากลัว สิ่งที่น่าจะมีโทษมีภัย... มันจะไม่เป็นโทษเป็นภัยเลย สิ่งนี้เป็นมงคลอย่างยิ่ง

เวลาเราพระเราไปงานศพ เห็นไหม เวลาพระไปงานศพ ไม่ต้องให้ศีล ไม่ต้องกล่าววาระโม เพราะสิ่งที่ศพนั้นเป็นสิ่งที่ว่าเป็นประโยชน์ เป็นเครื่องดำเนิน เป็นความสำคัญในศาสนาอยู่แล้ว การพิจารณาสุขะ-อสุภัง ชากศพนั้น เวลาไปสวดมนต์ถึงว่าขึ้นนะโมแล้วสวดอภิธรรมไปเลย เพราะสิ่งนี้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายกไว้ว่า “สิ่งประเสริฐ”

เวลาพระเราติดข้องนะ ติดข้อง มีพระในสมัยพุทธกาล เวลาบิณฑบาตไป ไปเจอสิ่งเพศตรงข้ามเข้าไป มีความผูกพันมาก เพราะจิตมันเคยมีสร้างกรรมกันมา นั่นนะ มีความผูกพันจนหัวใจนี้ ห้วนไหวไปหมด บิณฑบาตมา ข้าวนี้ฉันไม่ได้เลย จนพระพุทธเจ้าจะแก้ไข รอให้ถึงเวลา เพราะผู้หญิงถึงเวลาแล้วเพศตรงข้ามนั้นเขาต้องตายไป เวลาเขาตายไปแล้ว ปลอ่ยไว้ไม่ให้เผา จนกว่ามัน

เนาเปื่อยไปแล้ว ถึงนิมิตพระองค์ที่ว่ามีความผูกพันนั้นให้ไปพิจารณาจากศพนั่นใจ พอไปพิจารณาจากศพนั่น พระองค์นั้นสำเร็จเป็นพระอรหันต์ไปเลย

นี่สิ่งนี้เป็นสิ่งที่มีคุณค่า การเห็นกายจากความเป็นจริงจะมีคุณค่าในหัวใจมาก ถ้าเห็นสภาวะกายตามความเป็นจริง เพราะมันเป็นเรื่องของสิ่งที่ว่าจริงแล้ว เพราะเราคิดในธาตุ ธาตุนี้คือกายของเรา ถ้าเห็นกายแล้ว เห็นกายจากภายใน ไม่ใช่เห็นกายจากภายนอก เห็นกายจากภายนอกนี้เป็นสมมุติ

สิ่งที่เป็นสมมุติ สมมุตินี้มันพยายามส่งเสริมกันขึ้นมา สภาวธรรมนี้ก็สมมุติอันหนึ่งเป็นสมมุติทั้งหมดเลย “สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตา” ถ้าเราว่ามันจะเป็นสภาวธรรมเกิดขึ้นมา ในเมื่อเราใคร่ครวญแล้วเราพยายามทำให้มันละเอียดอ่อนเข้ามาในหัวใจ สภาวธรรมจะเกิดอย่างนี้ นั่นนะสภาวะสมมุติมันต้องมี มีโดยธรรมชาติ มีโดยตามความเป็นจริง เป็นจริงโดยธรรมชาติอันนั้นเลย เราก็ต้องอาศัยนี้เป็นบาทฐานก้าวเดินขึ้นไป ก้าวเดินขึ้นไปจนเป็นสภาวธรรม

สภาวธรรม มันมีความสงบแล้วมันใคร่ครวญสิ่งนี้ เวลาเข้าไปเห็นกาย แล้วถ้าเห็นกายเพราะอำนาจาสนาของเรา เพราะเรามีบุญญาธิการ เราถึงเห็นสภาวะตามความเป็นจริงแบบนี้ แล้วเรา พอสภาวะตามความเป็นจริงนี้มันก็สะท้อนกิเลส สิ่งสะท้อนกิเลสมันทำให้เราขนพองสยองเกล้า สิ่งที่เราเห็นกายใหม่ๆ นี้จะขนพองสยองเกล้าจนกว่าว่ามันสะท้อนถึงกิเลส

เพราะเราเป็นข้าของกิเลส สัตว์โลกนี้อยู่ในวงของกิเลสที่พาเวียนตายเวียนเกิดในวงของวัฏฏะในวงของสมมุติ เวียนตายเวียนเกิดมาจนเหมือนกับว่าเป็นธรรมชาติอันหนึ่ง เป็นสิ่งที่เวียนตายเวียนเกิด เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติที่เราไม่สามารถจะแยกแยะจากมันไปได้

แล้วผู้ที่มาประพฤติปฏิบัติธรรมจนเห็นเรื่องของสิ่งที่มันเป็นทางปลีกแยกออกไป สิ่งนี้จะปลีกแยกออกจากทางของวัฏฏะ สิ่งนี้จะแยกออกไปจากวงของสมมุติ สิ่งที่เป็นสมมุติๆ นี่มันเป็นตามความเป็นจริงของมันอยู่แล้ว แต่ถ้าเป็นสภาวธรรมเกิดขึ้นอย่างนี้ มันเป็นทางแยกที่เราจะทำให้จิตนี้ก้าวพ้นออกไปจากวงสมมุติ เห็นไหม มันถึงเป็นอำนาจาสนา เป็นสิ่งที่เราใคร่ครวญประพฤติปฏิบัติ ถึงต้องเริ่มแยกเริ่มแยะออกไป การแยกแยะ การพิจารณาภายในเกิดขึ้นจากใจนี้ตั้งมันเป็นสัมมาสมาธิ จับกายแล้วพิจารณาเข้าไปให้มันเป็นสภาวะตามความเป็นจริง

มันจะแปรสภาพตามความเป็นจริงอย่างรุนแรงมหาศาล รุนแรงมหาศาลเพราะอำนาจของสัมมาสมาธิ อำนาจของพลังงานของใจ ใจจะมีพลังงานเพราะมรรคมันเดินตัว มรรคเดินตัวไปจะทำให้สิ่งนี้แปรสภาพ...มหัศจรรย์มาก มันจะแปรเป็นน้ำ เป็นดิน เป็นลม เป็นไฟ มันจะแปรสภาพของมัน จะเน่าจะเปื่อยของมัน แล้วมันจะรวดเร็วมาก รวดเร็วเพื่อจะให้มันเป็นปัจจุบัน เพื่อจะให้ใจนี้มันสะท้อนใจมาก สิ่งนี้มันเป็นความจริงโดยธรรมชาติ

ธรรมชาติของโลกเขาเป็น โดยธรรมชาติของโลก เห็นไหม จริงโดยสมมุตินี้มันใช้กาลเวลาถึงจะเห็นว่าสิ่งนี้ต้องหลุดต้องเน่าไป แต่ในเมื่อสภาวะธรรม มันเห็นเดี๋ยวนั้นๆ มันสะท้อนใจเดี๋ยวนั้นๆ มันจะปล่อยวางกันเดี๋ยวนั้นๆ ใจ นี่สิ่งที่เห็นแล้วมันจะเริ่มปล่อยวาง เว้งว้างๆ เข้ามา อย่างนี้ยังอยู่ในวงของสมมุติ ถึงเป็นปัญญาถึงเป็นธรรมก็เป็นวงของสมมุติ จนกว่ามรรคมารวมตัว สิ่งที่ยึดรวมตัวนี้คือผลของอริยธรรม

สิ่งที่เป็นธรรมนี้เป็นธรรมในวงของสมมุติ เราสร้างสมขึ้นมา เป็นธรรมในวงของสมมุติ ยกขึ้นๆ ยกให้มันสูงขึ้นแล้วเราพยายามใคร่ครวญของเราขึ้นมาจนมันเป็นตัวของอริยธรรม สิ่งที่เป็นอริยธรรมนี้มันเป็นมรรคสามัคคี รวมตัวกันแล้วสมุจเฉทปหาน ก็เลยนี้ขาดออกไปจากใจ ความเป็นสมมุติส่วนหนึ่งต้องหลุดต้องแตกออกไปจากใจ ใจนี้พ้นออกมาจากสมมุติส่วนหนึ่งเลย นี่คือการพิจารณาภายใน

ถ้าการพิจารณาจิตก็เหมือนกัน พิจารณาโดยธาตุโดยธรรม สภาวะธรรมต่างๆ ที่เป็นสมมุติ ทำแล้วซ่อนเข้าไป ซ่อนเข้าไป พยายามพิจารณาต่อไป...ไม่พอใจ ต้องใคร่ครวญ พยายามใคร่ครวญของเรา แล้วพยายามตรวจสอบใจของเรา เทียบเคียงกับธรรมตลอดไป ศึกษาธรรมมาเพื่อเทียบเคียง เพื่อให้เป็นประโยชน์ใจ เป็นประโยชน์กับเรา ถ้าเราเทียบเคียง เราเทียบเคียงของเราตลอดมานี้มันจะเป็นประโยชน์เพราะเราจะไม่พลั้งพลอไป เราจะไม่พลอสติไป เราจะไม่ให้กิเลสมันหลอกได้

เราจะฆ่ากิเลส ไม่ใช่ให้กิเลสฆ่าความเพียรของเรา ถ้ากิเลสฆ่าความเพียรของเรา เราประพฤติปฏิบัติ สิ่งที่เป็นคุณงามความดี เป็นสิ่งที่คุณงามความดี แต่กิเลสมันหลอกใจ มันหลอกว่า “สิ่งนี้เป็นสภาวะธรรม สิ่งนี้เป็นความเว้งว้าง”

พิจารณาธรรม พิจารณาโดยสภาวะจิตนี้สิ่งนี้สำคัญมาก เพราะการพิจารณาจิตนี้คือการพิจารณานามธรรม สิ่งที่เราพิจารณากายนี้เหมือนพิจารณารูปธรรม สิ่งที่เป็นรูปธรรมแต่เห็นจากหัวใจ เห็นจากภายใน เห็นจากสภาวะดวงตาของใจ สิ่งที่เป็นดวงตาของใจ ใจสงบแล้วใจเห็นนั้นเป็นสภาวะธรรมที่เห็นเรื่องรูปธรรม แต่มันก็เป็นนามธรรม แต่พิจารณากายนี้เหมือนกับรูปธรรม

แต่ถ้าพิจารณาจิตนี้พิจารณาเป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมนี้มันเกาะเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ นี่ได้ง่ายคายมาก แล้วเราพิจารณาจับต้องสิ่งต่างๆ เพราะมันเป็นนามธรรมกับนามธรรมกันอยู่แล้ว นี่มันเป็นสมมุติกับสมมุติเหมือนกัน แล้วมันก็เกี่ยวข้องกันไปตลอดเวลา แล้วเราพิจารณาแยกแยะเข้าไป แยกแยะเข้าไปมันก็ปล่อยวางเข้ามา มันจะปล่อยวางเพราะปัญญาทัน สิ่งที่เป็นปัญญานี้หมุนออกไปแล้วมันจะทันกับอารมณ์ของตัวเอง ทันกับความคิดของตัวเอง ทันกับกระแส

จิตนี้เหมือนกับไฟฉาย ไฟฉายนี้พุ่งลำแสงออกไปจากลำกล้องจากตัวของไฟฉาย นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อสภาวะจิตมันเคลื่อนออกไปมันก็เคลื่อนออกไปจากฐานคือใจของเราเท่านั้น แล้วคิดต่างๆ...ความคิดนี่เป็น ๒ แล้วนะ ถ้าเราคิดสิ่งใดก็แล้วแต่ มันเป็นอารมณ์แล้ว มันเป็นขั้นแล้ว มันเป็นสัญญาแล้ว มันเป็นสมมุติแล้ว

สิ่งนั้นเป็นสมมุติแล้วเราปล่อยวางเข้ามาๆ จนเห็นสภาวะธรรม เห็นสภาวะธรรมคือเห็นตัวขั้น ตัวขั้นนี้ต่างหากตัวไปยึดเขา ตัวขั้นต่างหากนี้เป็นสัญญา ตัวสัญญานี้เป็นเรื่องเป็นผู้ที่ขุ่เหย่ขึ้นมา สัญญาที่เปรียบเทียบกับสิ่งใดบีบ สังขารจะปรุงแต่งขึ้นมา ปรุงแต่งขึ้นมา วิญญาณจะรับรู้สิ่งต่างๆ เวียนไปตามสภาวะธรรม แล้วเราปล่อยวางเข้ามา ปล่อยวางเข้ามาด้วยปัญญา ด้วยการทันของสติ

สติสัมปชัญญะ ปัญญาใคร่ครวญสิ่งที่ทันแล้วมันจะทัน จับทันแล้วแยกออก คำว่า “แยกออก” หมายถึงว่ามันคิดสิ่งใด มันยึดสิ่งใด มันรู้สึก รู้ความสุข พอใจ ความพอใจกับอารมณ์ ความรู้สึกอันนั้น ความชอบใจดีใจ ความเสียใจความโศกความเศร้าใจกับอารมณ์สิ่งนั้น นั้นเกิดเพราะเหตุใด สิ่งนี้มันเกิดมา เกิดมาเพราะเหตุใด แล้วเกิดมาเพราะเราไม่เข้าใจ เราตื่นไปกับเขา เรายึดมันถึอมัน เห็นไหม สมมุติกับสมมุติ มันประสานกันแล้วมันก็ตื่น มันก็ยึดกัน ยึดกันด้วยอะไร ยึดกันด้วยค้นหาความทะยานอยาก ยึดกันด้วยสมุทัย

“สิ่งที่เป็สมุทัยนี้ควรละ” เราละไม่ได้ เราละไม่ได้เพราะเราไม่รู้ทันมัน ปัญญาของเราไม่ทัน เราไม่ทันความคิดของเรา เราไม่ทันกิเลสของเรา ถ้าเราไม่ทันกิเลสของเรา มันจะปล่อยวางสิ่งนี้ไม่ได้ ปล่อยวางไม่ได้มันก็เป็นสภาวะธรรมไม่ได้ อริยธรรมมันไม่เกิด เห็นไหม มันเกิดสภาวะธรรมโดยสมมุติเท่านั้น สมมุติธรรมกับสมมุติธรรม สมมุติกับสมมุติทำงานกันตลอดไป แล้วมันก็ปล่อยตามสมมุติ ปล่อยตามสมมุติ นี่มันถึงว่าต้องซ้อน ซ้ำเข้าไปๆ ซ้ำสิ่งนี้

เราทำถูกต้องขึ้นมาแล้ว สภาวะธรรมเราศึกษามาแล้วต้องไม่ลังเลสงสัย ในเมื่อธรรมเกิดขึ้นมาจากใจ เราเข้าใจธรรมตามความเป็นจริง เราต้องทรงธรรมของเราได้ ธรรมในหัวใจนี้ต้องทรงคงที่ของมันไป สิ่งที่เกิดที่เพราะเรามีความสุขในหัวใจ แล้วเราเข้าใจสภาวะธรรม สิ่งนั้นจะเกิดอีกไม่ได้ละ สิ่งที่เราปล่อยวางมาแล้ว มันต้องขาดออกไป แล้วมันจะเชื่อมต่อกันไม่ติด

แต่นี้มันคิด ในเมื่อเราพิจารณานามธรรม มันเป็นนามธรรม มันคิด มันยังไม่สมุจเฉตปหาน มันคิดของมันอย่างนั้นไปตลอดไป มันปล่อยวางเข้ามาจนความสุขเกิดขึ้น ความแปลกประหลาดมหัศจรรย์ของผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมันจะเกิดขึ้น จะมีความสุขมาก มีความปล่อยวางมาก มีความกว้างมาก เพราะนั่นคือสภาวะของนามธรรม

ใจนี้เป็นนามธรรมอยู่แล้ว แล้วมันไปชำระล้างเรื่องการใคร่ครวญต่างๆ แล้วปล่อยวางเข้ามา มันต้องลึกซึ้งกว่าการปล่อยวางการสบายใจของโลกเขา โลกเขามีความสุขใจมีความสบายใจ เขาก็มีความสุขใจของเขา แต่สิ่งนี้มันเป็นการเหมือนชักฟอก มันเป็นการชักฟอก มันสะอาดมันปล่อยวางเข้ามาอีกชั้นหนึ่ง นั่นนะ มันเป็นสภาวะของสมมุติ สภาวะของสมมุติ สภาวะธรรมที่ในวงของสมมุติไม่เป็นสภาวะธรรมของวางอริยสัจ

ถ้าเป็นสภาวะวางของอริยสัจ มันจะปล่อยวาง ปล่อยวางเข้ามา เราทำเข้าไปมันจะรวมตัวมรรคต้องรวมตัวตลอด เราผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะสงสัยว่า “แล้วมรรคมันจะรวมตัวอย่างไร” มันจะต้องรวมตัวถึงที่สุดของมัน ถ้ามรรคยังไม่รวมตัว ยังไม่สมุจเฉตปหาน เรายังสามารถยังเดินเรื่องอริยธรรมส่งขึ้นไปได้ ในเมื่อวงโคจรของอริยธรรมไม่เกิดขึ้น หน้าที่ของเราคือหน้าที่ความพาก ความเพียร การใคร่ครวญในนามธรรมสิ่งนี้ตลอดไป

สิ่งนี้แยกออกไปว่าขันธเป็นขันธ จิตเป็นจิต สิ่งต่างๆ นี่มันไม่ใช่เป็นอันเดียวกัน ทุกขันธ์ต้องเป็นทุกขอีก ในเมื่อสิ่งขันธกับจิตนี้ทำงานร่วมกัน ขันธกับจิตทำงานร่วมกันแล้วยึดมันถึมัน

ในอารมณ์รับรู้สิ่งต่างๆ สิ่งที่ได้รับรู้สิ่งที่ยึดมั่นแล้ว ผลของมันคือความเสียใจ โสมนัสคือความสุขใจ ความสุขอันนี้เป็นสมมุติอันหนึ่ง ความสุขอันนี้มันเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากสภาวะที่เราประพฤติปฏิบัติ เกิดขึ้นจากความเห็นถูกต้องของเราแล้วมันปล่อยวางสิ่งนั้นมาตามความเป็นจริง มันมีความสุข ความสุขและความทุกข์ในหัวใจมันก็ยังเกิดขึ้นตลอดไป

สิ่งที่เป็นของคู่ มันไม่เป็นหนึ่งเดียว สิ่งที่เป็นสภาวะธรรมมันต้องปล่อยสิ่งต่างๆ เข้ามาเป็นอิสระเป็นหนึ่งเดียว ไม่ใช่ของคู่ สิ่งที่เป็นของคู่ก็ต้องแยกแยะซ้ำแล้วซ้ำเล่า สภาวะธรรมนี้จะเกิดในหัวใจ แล้วทำได้ตลอดเวลา วิปัสสนาจะยืน เดิน นั่ง นอน จะยืน เดิน นั่ง นอนขณะไหนก็ได้ สภาวะธรรมมันหมุนไปตลอดเวลา ถ้ามันเป็นสมมุติมันก็ยังอยู่ในวงของสมมุติเพราะมันไม่เข้าใจ มันก็คิดใคร่ครวญเทียบเคียงไปในเรื่องของโลกๆ เขา

แต่ในเมื่อเราวิปัสสนายกขึ้นจนจิตเป็นธรรมขึ้นมาในหัวใจแล้ว มันจะเป็นวงของสมมุติก็จริงอยู่ แต่เป็นวงของธรรม วงของสมมุติแต่มีธรรมแนบไปด้วย เพราะมันเป็นธรรมขึ้นมา เป็นวงของมรรค ในเมื่อมันจับขั้นได้แล้ว พิจารณาได้แล้ว มันเป็นเรื่องของเนื้อหาของธรรม สภาวะธรรมในวงของสมมุติที่เราทำขึ้นไป จะยืน เดิน นั่ง นอน มันเทียบเคียงได้ตลอด เทียบเคียงคือวิปัสสนา ใคร่ครวญให้มันแยกออกจากกัน

พอมันแยกออกจากกัน มันก็จะปล่อยวางๆ ปล่อยวางซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนถึงที่สุด ที่บอกว่า “มรรคมันจะรวมตัวอย่างไร” ถ้ามรรคมันจะรวมตัว มันต้องสิ่งที่เราศึกษา เราใคร่ครวญ เราพยายามแยกแยะออกมา มันจะปล่อยวางบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า ถ้ามันไม่มีผลของมัน เราจะต้องพิจารณาตลอดไปจนถึงที่สุด ถึงที่สุดมรรครวมตัว ขั้นเป็นขั้น จิตเป็นจิต มันจะแยกออกจากกันโดยสภาวะธรรมชาติของมัน ขั้นนี้แยกออกไป จิตนี้แยกออกไป แยกออกไป ทุกขั้นนี้แยกออกไป

สิ่งที่รู้คือสภาวะจิตรู้ นี่สภาวะธรรมที่เป็นหนึ่ง รู้ตรงนี้ใจ รู้ที่ว่า เรานี้ไม่ใช่กาย กายนี้ไม่ใช่เรา นี่พิจารณากายก็เหมือนกันกายไม่ใช่เรา เราไม่ใช่กาย ทุกอย่างมันจะแปรสภาพไปตามธรรมชาติของมัน เหลือไว้คือจิตที่ผู้รู้เท่านั้น จิตผู้รู้ ผู้ที่รู้ที่ปล่อยวางสภาวะธรรมเข้ามา นั่นถึงเป็นธรรมความเป็นจริง นั่นนะ อรูปธรรม

“อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” รู้ธรรมอย่างนี้ใจ

“ขໍ กิณฺณิ สมุทฺยธมฺมํ”

“สิ่งต่างๆ มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องแปรสภาพไปเป็นธรรมดา”

สิ่งที่เป็ฯนธรรมดapl่องวางเขาไว้เป็นธรรมชาติของเขา แล้วจิตนี้มันไม่ธรรมดา จิตนี้มัน pl่องวางเข้ามา มันมีธรรมของมันในหัวใจ นี่กั้ดทั้งวงสมมุติอันหยาบๆ ออกไปส่วนหนึ่ง แล้วมัน ก็จะไปในสมมุติอันละเอียดจากภายในขึ้นมา สิ่งที่เป็นสมมุติอันละเอียดเข้ามา มันจะหลอกให้ ละเอียดเข้าไป เราก็ต้องพยายามแยกแยะขึ้นมา ต้องวิปัสสนาเข้าไป

มันถึงว่าผู้ที่ประพฤติปฏิบัติจะไม่หลง ไม่ผิดพลาด เป็นไปไม่ได้ จะขั้นตอนไหนมันก็หลง มันก็ผิดพลาด ความผิดพลาดคือความผิดพลาดจากการประพฤติปฏิบัติของเรา ความผิดพลาดคือ ความประมาทความเลินเล่อของเรา

เราต้องทำความสงบของเราเข้ามา ให้มันสงบใจของเราให้ได้ สิ่งที่มีมันสงบ สงบใจเข้ามา นั้นมันเป็นสัมมาสมาธิที่ยกขึ้นเข้าไป สิ่งที่เป็นสัมมาสมาธิ นี่ถ้าวางของสมมุติมันก็เป็นสมมุติอัน ละเอียด สิ่งที่เป็นสมมุติอันละเอียด มันจะเป็นสมมุติเรื่อยไป

“คัมภีร์สมมุติด้วยธรรม” จะเป็นสภาวะธรรมที่ละเอียดเข้าไป

ธรรมอย่างหยาบ มรรคหยาบมันทำลายกิเลสออกไปชั้นหนึ่ง มรรคอย่างกลาง เราต้องสร้าง สมขึ้นมา นี่การประพฤติปฏิบัติมันยาก มันยากตรงนี้ ยากตรงที่ว่าเราต้องสร้างสมขึ้นมา สร้าง กำลังใจของเราขึ้นมา

เราจะมีกำลังใจ เราเวลามันท้อถอยนะ ประพฤติปฏิบัติไปแสนทุกข์แสนยาก งานของโลก เขาเข้าใจว่าเขาทำจบแล้วหรือเขาพักผ่อนได้แล้วค่อยมาทำใหม่ นั้นเป็นความเข้าใจผิด ในเมื่องาน ของโลกเขา เราทำแล้วเรื่องของโลกไม่มีที่สิ้นสุด มันจะต้องทำกันตลอดไป เพราะมันเป็นเรื่องของ การเครื่องอยู่อาศัย มันเป็นเรื่องของวงของอนิจจัง ไม่มีสิ่งใดคงที่ มันต้องแปรสภาพไป เราทำเสร็จ แล้วมันก็ต้องทำต้องเปลี่ยนต้องแปรสภาพไปเป็นธรรมดา ผู้อื่นก็ต้องมาทำต่อไป แล้วงานอย่างนั้น ไม่มีที่สิ้นสุด

แต่งงานของใจ ถ้ามันทำถึงที่สุดแล้วมันจบแล้วนี่มันจะจบในหัวใจเลย แล้วหัวใจดวงนี้จะมีความสุข แล้วจะไม่ต้องมาเวียนตายเวียนเกิดในสมมุตินี้อีกต่อไป สิ่งที่เป็นสมมุติอันละเอียดนี้เราก็ต้องแยกเข้ามา นี่กำลังใจเกิด เกิดอย่างนี้ เกิดที่เราสร้างสมได้ เราสร้างสม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านเป็นใคร ท่านก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน ทำไมท่านเป็นไปได้ ครูบาอาจารย์ของเราเป็นใคร ก็เป็นมนุษย์เหมือนกัน เราก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง สิ่งนี้ทำไมเกิดขึ้นกับเราไม่ได้ ในเมื่อเราก็มีหัวใจเหมือนกัน สภาวะธรรมที่เราเกิดขึ้นมา เราทำของเราขึ้นมาได้

ในเมื่อมันเป็นเรื่องของนามธรรม จะมั่งมีศรีสุขจะทุกข์จะใจขนาดไหนก็ทำได้ เพราะเรื่องของใจ และถ้าใจไม่ศรัทธา ใจไม่ประพฤติปฏิบัติ อันนั้นต่างหากมันปิดกั้น สิ่งที่ปิดกั้นคือเราไม่ยอมทำ ถ้าเรายอมทำ เราอยากประพฤติปฏิบัติ อันนี้ต่างหากมันเป็นอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาคือเจตนาของใจ ถ้าใจมีเจตนาหมุนเข้ามาแล้วนี่มันเป็นอำนาจวาสนาอยู่แล้ว เพราะเป็นความเชื่อ

สิ่งที่เป็นความเชื่อความศรัทธา ความศรัทธาแล้วเราประพฤติปฏิบัติจนมันเปิดออก มันเปิดออก มันแยกออกไป แยกสิ่งที่เป็นสมมุติต่างๆ นี่แยกออกไป ให้มันขาดออกไป นี่เหมือนกัน เหมือนกับการแยกแยะจอกแห่น้ำ ถ้าเราแยกแยะจอกแห่น้ำ เราแยกออกไปขนาดไหนก็แล้วแต่ เราแยกไป เราก็ต้องเห็นน้ำ ถ้าเราเห็นน้ำ เราก็ดีใจในน้ำนั้น นี่มันกัณฐอยู่ในวงของสมมุติตลอดไป เราไม่สามารถเลย

ถ้าเราจับจอกแห่น้ำแล้วเรายกจอกแห่น้ำขึ้นจากน้ำ ทำลายจอกแห่น้ำ นั่นคืออริยธรรม สิ่งที่เป็นอริยธรรมคือการทำลายสิ่งที่เป็นกิเลสในหัวใจ ทำลายสิ่งความยึดมั่นถือมั่นของใจ ใจมันปล่อยวางสิ่งหยาบๆ เข้ามา มันก็เป็นยึดมั่นถือมั่นสิ่งที่เป็นละเอียดเข้ามา ใจนี้มันยึดมั่นสิ่งที่เป็นละเอียดคือสภาวะว่าจิตกับกายนี้เป็นอันเดียวกัน สิ่งที่จิตกับกายเป็นอันเดียวกัน เพราะเกิดขึ้นมาแล้ว สัตว์ต่างๆ ความคิดของใจเป็นธรรมชาติของมันอย่างนั้น มันยึดไปทุกอย่าง

ขันธไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ขันธ มันปล่อยวางไปส่วนหนึ่ง แต่ในเมื่อมันก็ยังยึดว่าสิ่งนี้ สิ่งที่ว่าความของเรานั้นยังยึดของมัน เพราะมันมีตัวตนอยู่ในหัวใจ ตัวตนของการสักกายทิฏฐินี้เป็นเรื่อง “ตัวตนของกาย”

“ตัวตนของจิต” ตัวตนของสมมุติอันใหญ่ ตัวตนของภวสวะนั้นมันเป็นความยึดจากภายใน สิ่งที่ยึดจากภายในนี้มันติดข้องในตัวมันเองแล้ว ในเมื่อสมมุติใหญ่คือตัววิชชาอยู่ภายในนี้มันเป็นตัวสมมุติใหญ่แล้ว มันก็ยึดมันถ้อมมันในสมมุติในสาธารณะของขั้นธ่อออกมาเป็นชั้นๆ ออกไป นี่กิเลสก็อาศัยสิ่งนี้ออกไปยึดมันถ้อมมัน ยึดมันถ้อมมันสิ่งต่างๆ ยึดมันถ้อมมันแล้วก็ให้ผลเป็นความทุกข์ในหัวใจ เพราะสิ่งที่ยึดมันนั้นพึ่งไม่ได้เลย

สิ่งใดยึดมัน สิ่งในโลกนี้มันต้องแปรสภาพ มันต้องบอบสลายไป มันต้องเป็นอนิจจังอยู่ตลอดเวลา นี่มันถึงว่าเป็นสมมุติสัจจะไง มันถึงพึ่งไม่ได้จริง แล้วสิ่งใดก็พึ่งไม่ได้ มันเป็นเรื่องการอาศัยชั่วคราว ชั่วคราวทั้งนั้นเลย นี่สมมุติมันยึดออกมาเป็นอย่างนั้น เราต้องจับตัวนี้ย้อนกลับขึ้นมา อาศัยความเป็นสมมุตินี้ให้มันเป็นสิ่งที่ป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรมคือการย้อนกลับ ย้อนกลับตลอด

นี่กระแสของโลกมันออกไป กิเลสมันนะ พลังงานของใจขับเคลื่อนออกมาก็ยึดขั้นธ่อจากภายในออกมาเป็นชั้นๆ ออกมา แล้วก็มายึดจากภายนอก เราก็ปล่อยจากภายนอกเข้ามา ปล่อยปล่อยโดยสัมมาสมาธิ ปล่อยในวงของสมมุติคือการปล่อยชั่วคราว

สิ่งที่เป็นสมมุติคือการใคร่ครวญสภาวะธรรมแล้วมันปล่อยวางมาเป็นสัมมาสมาธิ เป็นการยึดเป็นการความสุขของหัวใจ ใจปล่อยวางสิ่งต่างๆ ที่เป็นพินเป็นไฟเข้ามาเท่านั้น พอปล่อยวางสิ่งต่างๆ ที่เป็นพินเป็นไฟเข้ามานี้มันจะเป็นความร่มเย็นเป็นสุขในหัวใจชั่วคราวแล้วกิเลสมันก็ต้องทำให้สิ่งนี้แปรสภาพไปตลอดไป นี่มันถึงเป็นวงของสมมุติไง วงของสมณะเป็นแบบนี้ เราก็ต้องอาศัยสิ่งนี้ขึ้นมาเป็นบาทฐาน

สิ่งที่ว่ามันมีอยู่ก็ว่า เราจะทำลายกอไผ่ เราจะต้องใช้มีดที่ทำจากค้ำไม้ไผ่นั้นทำลายกอไผ่ เราจะทำลายสมมุติในหัวใจของเราที่มันเป็นสิ่งที่ว่าเป็นอวิชชาอยู่ในหัวใจจากภายใน เราก็ต้องอาศัยสมมุตินี้เป็นพื้นฐานขึ้นมาก่อน ทำสมมุติที่มันแปรสภาพนี้ให้เป็นสภาวะธรรม สภาวะธรรมคือความเป็นจริงที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ใจ สิ่งที่เป็นธรรมที่ตรัสรู้นี้เป็นธรรมอันที่ละเอียดลึกซึ้งที่สามารถชำระกิเลสได้ใจ เราสร้างบุญกุศลสร้างบารมีขึ้นมาก็เพื่อเพราะเหตุนี้ไง

สิ่งที่เป็นบุญเป็นกุศลนี้เป็นกระแส เป็นอามิส สิ่งที่เป็นอามิสก็สร้างสมยกในสถานะของใจให้สูงขึ้น ถ้าใจมีสถานะสูงขึ้นเพราะสิ่งนี้เปิดความทุกข์ยาก เปิดความลำบากลำบนใจ คนเราทำการงานไม่มีคนช่วยเหลือนี้เราต้องแบกหามด้วยตัวของเราเอง มันเป็นเรื่องแสนทุกข์แสนยาก ถ้ามี

คนช่วยเหลือให้เราเบาแรงลง เราทำให้พอใจ นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเรากลับมาในสภาวะของโลก เราต้องเวียนตายเวียนเกิดตามสภาวะของกรรมอยู่ตลอดไป แล้วบุญกุศลที่เราสะสมไว้ สิ่งที่เป็นคุณงามความดี กรรมดีนี้มาช่วยให้หัวใจเราเบิกเปิดสิ่งนี้ออกไปจากใจ สิ่งที่เป็นจอกแหนในหัวใจที่มันบังสภาวะธรรมตามความเป็นจริงนี้เปิดออก แล้วเราพยายามสร้างสมของเราขึ้นมา เปิดออกมานี้ เปิดแล้วเราพยายามใคร่ครวญแล้วจับต้องสิ่งนี้ได้

ถ้าพิจารณากาย สิ่งที่เป็นกาย สิ่งที่เป็นกายเป็นสภาวะตามความเป็นจริงจะย้อนกลับเป็นว่าเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ จะคืนสภาวะความเป็นจริงของเขา ถ้าเราพิจารณากาย นี่เห็นตามความเป็นจริง เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพิจารณาแล้วมันเป็นแบบนี้จริงๆ เป็นแบบนี้ในความเห็นของผู้ที่เห็นจริง เหมือนนักวิทยาศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์พิสูจน์สิ่งใดจนเป็นความจริงแล้ววางทฤษฎีไว้ เราก็ต้องพยายามทำของเรา แล้วเราพิสูจน์สิ่งนั้นจนเราพิสูจน์เห็นตามความเป็นจริงของใจดวงนั้นใจ ผู้ที่ประพฤติดลองวิทยาศาสตร์ เห็นการทดลองขึ้นมาจนเห็นว่าเราทำตามสูตรนั้นแล้วเข้าใจได้ นั่นก็จริงเหมือนกัน แล้วจริงของผู้ที่ทำ

เราทำมากับมือของเรา เราวิปัสสนาจากใจของเรา ใจของเราเป็นสภาวะที่ว่ายย้อนกลับเข้ามาเป็นสภาวะธรรมจากภายใน นี่กระแสนะของใจนี้สำคัญ

ถึงว่าเจตนา ความสงบของใจ เจตนาความคิดความต่างๆ มันยกขึ้นได้ นี่ปัญญามันเกิดอย่างนี้ ปัญญาของภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากสภาวะตามความเป็นจริง ไม่ใช่ปัญญาในสัญญา

สิ่งที่เป็นสัญญานี้เป็นสัญญามันหมาย เป็นสัญญาไปก่อนถ้ามันยังทำไม่เป็น ผู้ที่ประพฤติดปฏิบัติไม่ไม่ต้องอาศัยของครูบาอาจารย์มา ยืมของครูบาอาจารย์มาตั้งเป็นสมมุติฐาน ถ้าบอกว่าสัญญาใช้ไม่ได้เลยมันก็ไม่ถึงกับขนาดนั้น สัญญานี้ใช้ได้โดยการเริ่มต้นเป็นบาทเป็นฐาน ยืมมาก่อน เหมือนกู้ธนาคารมาก่อนเพื่อเราจะเป็นต้นทุนการประกอบธุรกิจของเรา

นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราศึกษามา สัญญามา เป็นสัญญา ถึงว่ามันเป็นวงสมมุติตรงเป็นสัญญานี้ แล้วเราใช้ไปมันก็เป็นวงสมมุติ แต่มันจะเจริญงอกงามขึ้นไปได้ ถ้าเรามีสติสัมปชัญญะเราไม่เชื่อนั่น ถ้าเราเชื่อสิ่งนี้ เราจะวนดกอยู่สิ่งนี้ เราจะก้าวเดินไปไม่ได้ ถ้าเราก้าวเดินไม่ได้เราก็แค่ปล่อยวางๆ นี่ผู้ที่ประพฤติดปฏิบัติหลง หลงตรงนี้ หลงที่มันปล่อยวางแว้งแว้งแล้วเข้าใจว่าเป็นผล

แล้วเราไม่ช้าตลอดไป แล้วเราจะไม่ได้สิ่งใด เราจะรักษาสรวงสิ่งนี้ไป เพราะมันไม่เป็นบาปฐานให้ก้าวเดิน

มรรค ๔ ผล ๔ เราก้าวเดินจากมรรคขั้นที่ ๑ แล้วเราจะก้าวเดินจากมรรคขั้นที่ ๒ มรรคขั้นที่ ๑ มันก็ใช้สัมปยุตเข้าไปแล้วทำลายกิเลสแล้ว วิปยุตคายออกมา นั่นนะ มันทำลายตัวมันเองแล้วมันปล่อยวางเข้ามาแล้ว นี่สิ่งที่ใช้ไปแล้วมันก็เป็นอันว่าใช้ไปแล้ว แล้วได้ผลมาเป็นบาปฐานให้เราก้าวขึ้นไป เราก้าวขึ้นไปเป็นบาปฐานที่ ๒

บาปฐานที่ ๒ เราเกิดกระแสนของใจนี้ย้อนกลับ ทวนกระแส ทวนกระแสเข้าไปจนจับสิ่งนี้แล้วแยกแยะสิ่งนี้ให้เห็นตามสถานะตามความเป็นจริง ถ้าเห็นเป็นตามสถานะตามความเป็นจริงนั้น นั่นคือธรรม นั่นคืออริยธรรม

สิ่งที่เป็นอริยธรรมนี้จะลึกเข้าไปทำลายกิเลส ทำลายจอกแทน เห็นไหม ต้องทำลายจอกแทนนั้น เอาจอกแทนขึ้นมาทำลายแล้ว จอกแทนนั้นไม่มี น้ำก็เป็นสถานะของน้ำที่จอกแทนไม่สามารถไปปิดบังได้ แต่ถ้าเป็นสถานะของสมมุติที่เราแหวกไปๆ เราก็เห็นน้ำเพราะอะไร เพราะเราใช้สมมุติไปมันก็ว่างเหมือนกัน มันก็มีความสุขเหมือนกัน

สิ่งที่เป็นความสุขแต่มันไม่ขาด มันไม่ขาดคือว่าเราไม่ได้ทำลายสิ่งนี้ ถ้าไม่ได้ทำลายสิ่งนี้เพราะวงของอริยสัจมันไม่เกิด ถ้าง่วงของอริยสัจมันเกิดขึ้นมา มันทำลายสิ่งนี้ปั๊บ มันขาดออกไปจากใจ ปล่อยวางออกมา จิตเป็นจิต เห็นไหม กายเป็นกาย แยกออกจากกัน สิ่งนี้จะแยกออกจากกันโดยธรรมชาติ จะแยกออกจากกันเลย

พิจารณานามธรรมก็เหมือนกัน มันจะไม่มีคุณค่าเรื่องของกาย เราจะยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นกายนี้เป็นของเรา แต่ถ้าพิจารณาโดยนามธรรมก็แล้วแต่ สิ่งที่เป็นนามธรรมว่า “สิ่งนี้เป็นอุปาทาน สิ่งนี้ขันธ์ยึด ยึดเรื่องของกาย” พิจารณาซ้ำแล้วๆ ซ้ำจนมันปล่อย กายนี้จะไม่มีความค่าเลย ค่าของมันจะไม่มีความค่า เศษส่วนเลี้ยวของเศษต่างๆ ของโลกที่มีคุณค่าจะมีคุณค่าเหนือมัน...เวลาใจมันปล่อยปล่อยขนาดนั้นนะ เวลาปล่อยกายนี้ปล่อยที่สิ้นสุดเลย แล้วเป็นสภาวะกายกับจิตแยกออกจากกัน จะมีความสุข แล้วจะมีความสุขเว้งว่าง

เราอยู่กับครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ชี้หน้าต่อไปว่าเราต้องก้าวเดินเข้าไป ก้าวเดินขึ้นมา เพราะสมมุติมันปล่อยวางมาอีกชั้นหนึ่ง มันเป็นสมมุติอันละเอียด ชั้นนี้มันเป็นสมมุติอันละเอียด แล้วมันปล่อยวางเข้ามา มันก็ปล่อยวางเข้ามาได้ ถ้าถึงส่วนหนึ่งแล้ว สมมุติอันละเอียดในหัวใจ นี่ ชั้นอันละเอียดในหัวใจนี้สำคัญมาก สำคัญเพราะว่าตรงนี้เป็นสิ่งที่ว่าเรื่องผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ สิ่งนี้ทำให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติก้าวเดินไปไม่ได้ จะล้มลุกหรือสู้ไม่ไหวก็สู้ไม่ไหวตรงนี้ ตรงที่ว่ามัน เป็นสิ่งที่มีโทษมาก

มีโทษตั้งแต่ว่าเพราะมันเป็นอาการติดของใจ ใจจะไม่ต้องคิดสิ่งนี้เลย มันเป็นธรรมชาติ ของมัน มันเป็นธรรมชาติที่ผูกมัดมากับใจ เป็นสัญชาตญาณที่อันนี้จะมีอำนาจรุนแรงมาก เป็นกาม โหชะงะ สิ่งที่เป็นกามโหชะ ใครข้ามกามโหชะอันนี้ไปได้จะรักษาตัวรอดได้ เพราะสิ่งนี้จะโดน ทำลายออกไปจากใจ สิ่งนี้เผาผลาญ มันเผาผลาญด้วยความรุนแรง แต่มันปิดไว้ ปิดไว้ไม่ให้เห็นตัวมัน มันให้เห็นแต่สิ่งที่ให้แต่รับรู้สิ่งต่างๆ ให้หลงไป

แต่ผู้ที่ปล่อยวางเข้ามาสิ่งต่างๆ เข้ามาจนในวงของสมมุติ สิ่งนี้จะไม่เกิด สิ่งนี้จะไม่แสดงตัว เลย...กิเลสมันฉลาดมาก มันฉลาดเพราะมันบังคับตัวมันเอง มันอาศัยตัวมันเอง มันซ่อนตัวมันเองอยู่ในหัวใจของเรา แล้วเก็บตัวไว้สงบเสงี่ยมเพื่อจะไม่ให้เราเห็นตัวมัน แล้วเราก็มองเข้าไปว่าสิ่งนี้เป็น ความว่างๆ เป็นความรักษาไว้ นิ่งของสมมุติเป็นแบบนั้น

วงของสมมุติจะจับตรึงสิ่งใดไม่ได้เลย แล้วก็อยู่ในวงสมมุติ เข้าใจว่าเป็นจริง นี่มันเป็น อันตราย อันตรายเพราะเป็นการยึด เป็นการติด เป็นการไม่รู้ที่สิ่งนี้ต้องก้าวเดินต่อไป ถ้าสิ่งนี้ก้าว เดิน มันจะก้าวเดินต่อไปอย่างไร เพราะเรามีความว่าง เรามีความสุขในหัวใจแล้ว มันมีความสุข ส่วนหนึ่ง ความสุขในการประพฤติปฏิบัติ ความสุขในวงของอริยธรรมที่เราสะสมมา

เรามีเป็นฐานมา เป็นอกุปัทธรรม สิ่งที่จะเสื่อมแปรสภาพไปจากนี้ไม่มี เพราะมันเป็นสิ่งที่ รองรับสภาวะของใจไว้ เวลาใจมันปล่อยวางธาตุขันธ์เข้ามา มันเป็นจิตที่รับรู้ สิ่งที่เกิดที่รับรู้ มันมี สภาวะธรรมเข้ามาส่วนหนึ่ง แล้วมันรักษาสิ่งนั้น แต่กิเลสอันละเอียด สมมุติอันละเอียดนี้มัน อ้อยสร้อยมาก สิ่งนี้อ้อยสร้อยมันซ่อนอยู่ในนี้ แล้วมันก็อาศัยสิ่งนี้หลบไว้ไม่ให้เห็น เราก็ดูหลง กลับไปสิ่งนั้น นี่เราหลงไปสิ่งนั้น เราก็มองไม่เข้าใจสภาวะสิ่งนั้น

ถ้าเราย้อนกลับ เราย้อนกลับขึ้นมาจากสมมุติให้มันเป็นธรรม สิ่งที่เป็นธรรม ธรรมที่ละเอียดจะเป็นมหาสติ-มหาปัญญา สิ่งที่เป็นมหาสติ-มหาปัญญาเพราะเราสะสม เรายกตัว ยกสถานะใจละเอียดเข้าไป สถานะใจจะหายาบ เห็นไหม เราเห็นคนที่หายาบทำอะไรหายาบๆ เราถึงว่า คนนี้หายาบมาก เห็นคนที่ละเอียดอ่อน เขาทำอะไรเรียบร้อยสงบเสงี่ยม เขาทำดีมาก เรายังเห็นได้ เรายังตัดสินใจได้ว่าคนหายาบนั้นแสดงกิริยาหายาบ คนละเอียดนั้นแสดงกิริยาละเอียด

นี่ก็เหมือนกัน สถานะของใจ เราพัฒนาขึ้นไปมันจะเป็นสถานะแบบนั้น มันละเอียดลึกซึ้ง เข้าไปมาก สิ่งที่เป็นความลึกซึ้งนะ ธรรมนี้ลึกซึ้งกว้างขวางขนาดไหนก็แล้วแต่ มันทำให้เรา ใคร่ครวญเข้าไป ใคร่ครวญเข้าไป มันเดินเข้าไปได้

จากสติปัญญา เราว่าสติปัญญานี้เราสร้างสมไว้ได้ เราเป็นคนที่พลังเผละ เราก็ยังสร้างสมขึ้นมาจนมันชำระกิเลสเป็นชั้นๆ เข้าไป แล้วมันเป็นมหาสติ-มหาปัญญามันเป็นความลึกซึ้ง เป็นความลึกซึ้งว่ามหัสจรรย์ในหัวใจของเรา

ร่างกายเหมือนกัน ใช้สมมุติใช้ธาตุขันธ์เหมือนกัน ครูบาอาจารย์ที่ประพฤติปฏิบัติ เวลาใช้ปัญญาขนาดนี้ อยู่ในหมู่คณะก็เหมือนกัน ก็เหมือนพระธรรมดานี้แหละ ก็สื่อความหมายกันด้วย ธรรมดานี้แหละ แต่สภาวะภายในไม่ธรรมดา ไม่เป็นธรรมดาเพราะสภาวะใจมันละเอียดอ่อน มันสูงขึ้นมา มันจับเรื่องของกิเลส จับเรื่องสิ่งที่ว่ามันเป็นกามโอชะในหัวใจได้ มันย้อนกลับขึ้นมา

ถ้าย้อนจับตรงนี้ได้เห็นไหม นั่นนะ เป็นการเป็นงาน นี่สิ่งที่ทำงานชอบ ชอบเพราะสิ่งที่เป็นสติปัญญาน ๔ ในหัวใจของเรา จิตมันจับสิ่งนี้ได้ ถ้าจิตจับสิ่งนี้ได้ นี่สภาวะธรรมจะเกิดเป็นชั้น เป็นตอนเข้าไป เป็นชั้นเป็นตอนเพราะต้องแยกต้องแยะ สิ่งนี้จะต่อต้าน ความต่อต้านของกิเลสในการที่จะให้สัตว์โลกอยู่ในอำนาจของเขานี้มันเป็นธรรมชาติ เพราะเป็นพญามาร

พญามารนี้เป็นเจ้าวัฏจักร แล้วเป็นผู้ที่ครอบโลกสงสารอยู่ด้วยอำนาจของเขา เขามีอำนาจของเขาในหัวใจของสัตว์โลก มันเหมือนระเบิดนิวเคลียร์ ใครเป็นเจ้าของ ใครมีระเบิดนิวเคลียร์อยู่ไว้จะทำลายใครก็ได้ เพราะมันสิ่งนี้มันระเบิดแล้วรุนแรง นี่ก็เหมือนกันมันเป็นนิวเคลียร์ในหัวใจ มันเป็นเชื้อเป็นกามโอชะในหัวใจ มันระเบิดจากใจแล้วมันจะทำลายใจดวงนั้น ทำลายใจดวงนั้น ให้แผ่ฐานออกไปสร้างโลกสร้างสงสารออกไปจากภายนอก นี่สิ่งนี้มีในหัวใจ ย้อนกลับเข้ามาตรง

นี้ ถ้าจับตรงนี้ได้ นี่เริ่มวิปัสสนา จะวิปัสสนาละเอียดอ่อนมาก จะเป็นสมมุติก็เป็นสมมุติอันละเอียดมาก สมมุติอันละเอียดเพราะเป็นมหาสติ-มหาปัญญา ปัญญาจะวนเข้าไปๆ แยกออกไป

สิ่งที่เป็นการพิจารณาไปเป็นอสุภะ สิ่งที่เป็นอสุภะนั้นเป็นความไม่สวยไม่งามโดยธรรมชาติของเขา สิ่งที่พิจารณากายเพราะกายนี้โดยธรรมชาติของเขาเป็นอย่างนั้น อยู่ด้วยสิ่งสกปรกโสภณ เรื่องของร่างกายต้องอาศัยอาหาร ต้องอาศัยสิ่งต่างๆ เพื่อดำรงชีวิตตลอดไปแล้วก็อยู่ต่อไปอย่างนั้น

แต่ความเข้าใจของใจดวงนั้น มันต้องการสิ่งที่เป็นอย่างอื่น สิ่งที่เป็นตรงกันข้ามนี้ เป็นตรงกันข้ามตลอดไปแล้วยึดสิ่งนั้น นี่ยึดสิ่งนั้นเพราะความไม่เข้าใจ เพราะจิตนี้ไม่เข้าใจ มันเป็นสมมุติ มันคิดในสมมุติ สมมุตินี้แปรสภาพตลอดไป แล้วก็ไปเป็นสิ่งที่เป็นอย่างอื่น-อสุภะ-อสุภะ แต่ทำไมมันคิดละ คิดเพราะกิเลส กิเลสมันผูกมัดสมมุติ ใจนอกกับอาการของใจ หมุนออกไปตลอดไป

นี่พิจารณาถึงว่ามันเป็นอสุภะ-อสุภะโดยธรรมชาติ สิ่งนี้เป็นธรรมชาติ เพราะพลังงานของธรรมเกิดขึ้น ในเมื่อมีสัมมาสมาธิเป็นมหาสติ-มหาปัญญาแล้ว การใคร่ครวญในอสุภะนั้น มันจะใคร่ครวญอสุภะนั้นได้ จับอสุภะนั้นตั้งแล้ว เพราะจับต้องได้แล้วพิจารณาไป แยกออกไปๆ แยกออกไปเหมือนกัน สิ่งนี้จะแปรสภาพ จะแปรสภาพจะเป็นความรุนแรงมาก แปรสภาพเคลื่อนออกไป ออกไปจากใจนั้น นี่ถ้าใจเห็นแปรสภาพไป มันยึดสิ่งนั้นไม่ได้ มันก็จะปล่อยวางเข้ามา นี่คือการปฏิบัติธรรม

ธรรมเกิดขึ้นคือว่าพิจารณาแล้วมันปล่อยวางๆ ปล่อยวางแล้วมันก็จะว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรมในวงของสัพเพ ธมฺมา อนตฺตา ในเมื่อยังไม่สมบูรณ์พหุยัง เป็นวงของสัพเพ ธมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายยังแปรสภาพ สิ่งนี้ยังแปรสภาพได้ยังเสื่อมได้ ยังเสื่อมได้มันก็คืนตัวได้ตลอดไป สิ่งที่ยึดมั่นได้คือมันไม่ขาด มันถึงต้องพยายามพิจารณาแล้วพิจารณาเล่า

จะหลอกลวงขนาดไหน ถ้ายังไม่ถึงกับถึงที่สุด เราต้องมีสิ่งที่เครื่องยืนยันในหัวใจของเราว่าสิ่งนี้มันไม่ใช่ สิ่งนี้ไม่ใช่ ต้องพิจารณาซ้ำเข้าไป หาอุบายหาวิธีการใหม่ๆ แยกแยะออกไปจนถึงที่สุด สิ่งนี้ต้องเวียนล้น ต้องขาดออกไปจากใจ นี่ขั้นอันละเอียด สมมุติอันละเอียด เห็นไหม สมมุติอันละเอียดในโลกนี้ต้องขาดออกไปจากใจ ขาดออกไปจากใจ

พิจารณาใจ พิจารณาจิตก็เหมือนกัน จะต้องขาด ขาดด้วยการพิจารณาว่า “สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนแล้วมันฝังอยู่ในใจ” พิจารณาเข้าถึงกำลังของใจ เห็นไหม “ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค” มรรคอันละเอียดนั้นสมุจเฉทปหาน อริยสัจเกิดขึ้นวงรอบหนึ่งในหัวใจอีกวงรอบหนึ่ง ทำลายความเป็นสมมุติของธาตุขั้นธ่ออกไปจากใจล้วนๆ เลย ขาดออกไปจากใจ ใจนี้เว้กว้างสุดส่วนของสมมุติ ยอดของสมมุติอยู่ตรงนี้ไง

“อวิชชาปุจฺยา สงฺขารา” นี่ในวงของสมมุติ สภาวธรรมก็เป็นสภาวะสมมุติ ถ้าทำสิ่งนี้ สภาวธรรมสิ่งที่เป็นสมมุติอันละเอียดนี้ได้นั้นจะเป็นวิมุตติ สิ่งที่เป็นวิมุตติต้องทำลายสภาวะอันเป็นสมมุติ เรื่องของเจ้าวัฏจักรอันนี้ให้ได้ สิ่งนี้เป็นเจ้าวัฏจักร สิ่งนี้คืออวิชชาปุจฺยา สงฺขารา สิ่งนี้คือวิญญานอันละเอียด วิญญานในปัจจุสมุปบาท สิ่งนี้คือจิตปฏิสนธิ

จิตของเราที่ปลุกขึ้นนี้เป็นขั้น เป็นอาการหยาบๆ มาก การวิปัสสนาเข้าไปจะเจออาการของจิตอันละเอียดอ่อนนี้ นี่คืยยอดของสมมุติ แล้วจะไม่เจอสิ่งนี้ ยอดของสมมุตินี้จะซ่อนตัวอยู่ในหัวใจจะเป็นตัวของมันเอง เว้กว้างหมด ว้างหมดเลย สิ่งต่างๆ จะเป็นความว่างหมด แต่อันนี้มันจะขวางอยู่ตลอดไป ขวางในหัวใจของเรา

ในเรือนว่างจะมีผู้เห็น ถ้าในเรือนว่างนั้นไม่มีใครให้คำเรือนว่าง เรือนว่างนั้นก็เห็นสักแต่ว่า สิ่งที่เป็นธาตุเฉยๆ แต่ถ้ามีเรือน ใครว่ามีเรือนว่างคือสิ่งที่ขวางอยู่ สิ่งที่เราเข้าไปเห็นเรือนว่างนั้น สภาวะใจก็เหมือนกัน มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามาแล้ว แล้วมันจะว่าง มันจะเว้กว้างตลอดไป นี่ ยอดของสมมุตินี้จะทำพรางตัวของมันเองอยู่ในสภาวธรรมอันนั้นเลย

สมมุติอันละเอียดนี้ซ่อนเร้นอยู่ในหัวใจ ซ่อนเร้นอยู่ในการประพฤติกปฏิบัติ ต้องย้อนกลับ เข้าไป ย้อนกลับเข้าไป วงของอันละเอียด นี่ปัญญาญาณเกิดอย่างนี้ เกิดขึ้นมาจากการที่ว่าเราไม่นิ่งเฉย เราไม่พอใจสิ่งที่เราสะสมมา เพราะมันไม่มีเหตุบอก จะต้องมืเหตุมีผล เหตุกับผลรวมลงถึงจะเป็นธรรม

ถ้าสภาวะของเหตุของจิตที่มันจับต้องสิ่งที่เป็นสมมุตินี้ได้ แล้วพลิกสมมุติให้เป็นวิมุตติ ขึ้นมามันถึงจะต้องว่าสิ่งนั้นเป็นผล ถ้ามันเป็นผลแล้วมันจะไม่มี ความลังเลสงสัย มันปล่อยวางสิ่งต่างๆ เข้ามา มันก็สงสัยในตัวมันเอง มันจะมีความสงสัย สงสัยว่าอันนี้คืออะไร มันว่างหมด ว้าง

ทำไมเรามีความขุ่นใจ ว่างทำไมมันมีความรับรู้สิ่งต่างๆ ทำไมอารมณ์เรากระทบจะมีความรู้สึกไปกับเขา นั้นมันสังเกตอย่างนี้แล้ว

ถ้ามันย้อนกลับเข้ามา นั่นคือสภาวะธรรม อรหัตตมรรคเกิดขึ้นมาแล้วจะจับสิ่งนี้ได้ ถ้าจับใจตัวนี้ได้ นี่ก็ยอดของสมมุติ “กว่ายอดของสมมุติแล้วจะเป็นวิมุตติ” สิ่งที่เป็นวิมุตติ คือใจพ้นออกจากสมมุติทั้งหมดเลย ในเรื่องของใจจะไม่มีสมมุติอีกเลย

สมมุติจากหยาบๆ ขึ้นมา มันก็ยังเป็นสมมุติมาตลอด เพราะใจมันเป็นสมมุติ สิ่งที่เป็นสมมุติถึงอยู่เป็นสมมุติ แล้วเราว่าเราเข้าใจ ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติไม่ถูกทางก็เข้าใจว่าสิ่งที่เป็นสมมุติเราปล่อยวางแล้วจะเป็นความจริง...ไม่ใช่ สิ่งที่เป็นสมมุตินี้เราปล่อยวางจริง ปล่อยวางจริง แต่มันก็อยู่กับเรา หยคน้ำบนใบบัว บนใบบัวกับหยคน้ำอยู่ด้วยกัน แต่น้ำนั้นไม่ติดใบบัว กลิ้งไปอยู่บนใบบัวนี้เหมือนกัน

นี่เหมือนกันสภาวะของวิมุตติ ในเมื่อสภาวะของวิมุตติมันก็อยู่ในธาตุขันธ์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสธรรมตั้งแต่ที่ว่าวันวิสาขบูชาไปอีก ๔๕ พรรษา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อยู่กับสมมุติ อยู่กับธาตุขันธ์ อยู่กับคำพูด อยู่กับสิ่งต่างๆ ที่สมมุติสื่อออกมาเป็นธรรมให้เราก้าวเดินอยู่นี้ ถึงว่าเป็นกิริยาของธรรม

ธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์สอนสาวกต่างๆ แล้วเราจดจารึกมาเป็นธรรมและวินัย เราไม่เจอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตัวตน เราก็เจอธรรมวินัยนี้เป็นองค์เป็นแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรามา นี่ ๔๕ ปีที่อยู่กับสมมุติ เป็นสมมุติกับวิมุตติในใจนั้นอยู่ด้วยกัน เหมือนกับเรากำของอยู่ในมือเรา แล้วว่าของในมือเรานี้ไม่ใช่เรานี้มันแปลกประหลาดขนาดไหน

นี้ก็เหมือนกัน ในเมื่อธาตุขันธ์ ความคิดขันธ์ ๕ อยู่กับจิตนี้ แต่มันไม่ใช่อันเดียวกันมันอยู่กัน ความคิดกับจิตนี้ไม่ใช่อันเดียวกัน มันแยกออกจากกันโดยธรรมชาติของมัน “จิตเป็นจิต” เห็นไหม “จิตเป็นจิต” ถ้าจิต ธรรมชาติจิตล้วนๆ นี่มันเป็นยอดของสมมุติ ตัวจิตนี้โดนทำลายแล้วมันเป็นวิมุตติแล้ว ตัวจิตที่เป็นวิมุตติแล้วมันจะไม่เข้ามาอยู่กับขันธ์อีกเลย ไม่เข้ามาอยู่กับขันธ์เว้นไว้แต่สิ่งที่ว่ามันเป็นประโยชน์

สิ่งที่เป็นประโยชน์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการนี้อาศัยสมมุติทั้งหมดเลย ๔๕ ปีนี้อยู่กับสมมุติ สอนโลกมาในสมมุติ ถึงที่สุดแล้วสมมุติกับวิมุตติมันอยู่ด้วยกัน แต่อยู่ด้วยกัน ด้วยที่ว่าเป็นสอุปาทิเสสนิพพานเท่านั้น ถึงจุดหนึ่งเวลาตายไปแล้ว อุปาทิเสสนิพพาน จะตายไป จะไม่มีเศษส่วนของขั้นนี้เข้าไปในหัวใจนั้นเลย หัวใจนั้นบริสุทธิ์ นั้นวิมุตติโดยธรรมชาติไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถึงว่าได้ฉันทข้าวของนางสุชาดา ได้กินข้าวนางสุชาดานั้น ถึงซึ่งกิเลสนิพพาน ได้ฉันทข้าวของจนทะลุถึงซึ่งขั้นนิพพาน ขั้นที่เป็นสมมุติอยู่ ต้องสละขาด ออกไปต่อเมื่อสิ้นอายุขัย ตายไปแล้ว ขั้นที่เป็นสมมุตินั้นกับวิมุตติจะแยกกันโดยสัจจะตามความจริงเลย จะไม่เข้ามาเกาะเกี่ยวกันอยู่อีก แต่ในเมื่อยังมีชีวิตอยู่ สมมุติกับวิมุตติจะอยู่ด้วยกัน อยู่ด้วยกันเพื่อสื่อความหมาย อยู่ด้วยกันด้วยเป็นประโยชน์

ครูบาอาจารย์ดำรงชีวิตอยู่เป็นประโยชน์กับเราตรงนี้ ตรงที่ว่าเราคิดซ่องหมองใจตรงไหน เราก็ปรึกษาหารือได้ สิ่งที่เราต้องแก้ไข เราต้องค้นคว้าของเราเอง มันจะเป็นความทุกข์ความยากของเรานะ เราต้องสืบคลานไปตลอดไป กว่าเราจะผ่านขั้นตอนไปแต่ละขั้นตอนหนึ่ง แต่ถ้าเราคิดซ่องหมองใจในเรื่องการประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์จะชี้แนะเราตรงนี้ นี่ถึงเป็นอำนาจวาสนา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมา วางธรรมไว้มาจน ๒,๕๐๐ กว่าปี องค์หลวงปู่มั่นขึ้นมา พื้นฝ่ายประพฤติปฏิบัติขึ้นมาอีกช่วงหนึ่ง นี่ขาดตอนไป สิ่งที่ช่วงขาดตอนไปนั้น ผู้ที่ว่าจะเข้าถึงธรรมได้เป็นวิมุตตินี้หาได้ยากมาก จนองค์หลวงปู่มั่นนี้มาพื้นขึ้นมา แล้วผู้ที่ประพฤติปฏิบัติมาเป็นครูบาอาจารย์สืบๆ ต่อกันมาจนมาถึงปัจจุบันนี้

สมมุติกับสมมุติอยู่ในมือเรา ถ้าเราทำสมมุติกับสมมุติจนเป็นวิมุตติ สมมุติกับวิมุตติก็จะอยู่ในมือเรา สมมุติกับสมมุติอยู่ในมือเรา เราก็ต้องเวียนว่ายตายเกิดไปตามกระแสของกรรม ถ้าสมมุติกับวิมุตติอยู่ในมือเรา วิมุตติอยู่อีกส่วนหนึ่ง จะตายต่อเมื่อกิเลสตายไปแล้วจากเราฆ่ากิเลสจนเป็นวิมุตติ แล้วเราจะไม่มีวันตายอีกเลย ตายชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ผู้ที่มีชีวิตอยู่ ตายแล้วจิตนี้จะไม่มีเชื้อไขเพราะมันเป็นวิมุตติ มันจะไม่คิดสิ่งใดๆ เลยในโลกนี้ มีความสุขสมแต่จิตดวงนั้น เอวัง